

quasi columnen fidei fuit, et veteris sanctitatis Patrum A riæ communionis jura violamus, sed debitam vestro nostrorum in conciliis definita servantes, non exellimus imperio honorificentiam reservantes, studiosos nos terminos, quos posuerunt patres nostri, nec hæredita- pacis et quietis ostendimus.

SANCTI DAMASI OPUSCULA.

EPISTOLÆ.

EPISTOLA PRIMA.

EXEMPLUM SYNODI HABITÆ ROMÆ EPISCOPORUM XCIII,
EX RESCRIPTO IMPERIALI.

MONITUM.

Hanc Sarazianus a Theodoro acceptam sua interpretatione donavit: ego vero latina Holstenii editione utor, velut primigenio Damasi sætu, ut dixi cap. 5. Cur vero apud Sozomenum et Theodoretum Illyricis, Holsteniana vero episcopis per Orientem constitutis inscripta sit, vide cap. 7. Cæterum ms. codicem, ex quo sumpta est ex Bobiensi in Vaticanam bibliothecam Scipione cardinali S. Susannæ bibliothecario translatum, diu ante Holstenium inspexerat, ac se editurum promiserat Fr. Ludovicus Capellus de succes. Episc. Rom. dissert. poster. cap. 5; exstat etiam in Vullicelavo cod. 23, p. 107, exscripta ex veteri Tridentino, ad eam scilicet urbem concilii tempore allato, libro.

EPISTOLA.

Damasus, Valerianus ^a, Vitalianus ^b, Aufidius, Pacianus, Victor, Priscus, Innocentius, Abundius, Theodulus, et cæteri qui ad audiendam causam Auxentii, exponendamque fidem, in urbe Roma convenerunt, Episcopis Catholicis per Orientem constitutis in Domino salutem.

Confidimus quidem, Sanctitatem vestram Aposto-

^a Celebris scilicet Aquileiensis episcopus, cujus ordinationem Dandulus in Chronico collocat ad ann. 368; siquidem Fortunianus anno labente 366 aut altero obierat (Fontanin. script. Aquil. c. 2, in fin.). Huic rescribit Basilius Magnus, epist. 91, Oper., tom. III.

^b Vitalianum ac Victorem inter eos episcopos recensitos legimus apud Baron. ann. 155, n. 22, qui in Mediolanensi latrocinali synodo contra Athanasium subscripserunt: at Ecclesie, quibus præerant, non exprimuntur. Ughellius circa hæc tempora, Victorem Placentinam Ecclesiam administrasse ait; Victorem præterea Florentinum episcopum nobis statuit Petrus Casella de Tuscor. orig. cap. 12, cui Zenobium successisse tradit. Priscus apud Hilar. fragm. 8 legitur cum legatis Ariminensis concilii, qui postremo a fide prævaricati sunt: fieri itaque facile potest, ut cum omnes respuissent, huic synodo sub Damaso adfuerint: de cæteris nihil mihi occurrit.

^c Hæc clar. editor epistolarum Romanorum pontificum vix scribi potuisse censet eo tempore, quo tot Ariani episcopi in omnium oculis versabantur: atque hinc Holstenianum exemplar non de latino authentico, sed ex græco ab imperito interprete, vel corrupto exemplari sumptum fuisse putat. At ludicra viri docti observatio est: siquidem Damasus tantum esse mali hæresim monet, ut vix cadere in

eorum instructione fundatam, eam tenere fidem, eamque plebibus intimare, quæ a majorum institutis nulla ratione dissentiat. Neque enim Dei sentire convenit sacerdotes, quorum pars est cæteros erudire. Sed Gallorum atque Venetensium fratrum relatione comperimus, nonnullos non hæresis studio, neque enim hoc tantum mali cadere in Dei antistites potest, sed inscitia vel ex simplicitate quadam scævæ interpretationibus astuantes, non satis dispicere, quæ magis patrum nostrorum sit tenenda sententia, cum diversa consilia eorum auribus ingerantur ^d. Denique Auxentium Mediolanensem hæc præcipue causa damnatum esse præscribunt. Par est igitur, universos ^e magistros legis per orbem Romanum paria de lege sentire, nec diversis magistris fidem dominicam violare. Nam cum dudum hæreticorum virus, ut nunc iterum cœpit obrepere, ac præcipue Arianorum blasphemia pullulare cœpisset, majores nostri cccxviii episcopi, atque ex urbe sanctissimi episcopi urbis Romæ directi, apud Nicram confecto concilio, hunc murum adversus arma diabolica statuerunt, atque hoc antidoto mortalia pocula propulsarunt, ut Patrem, Filium, Spiritumque Sanctum unius Deitatis, unius figuræ, unius credere oporteret substantiæ, contra sentientem alienum a nostro consortio judicantes. Quam definitionem salutarem postea aliis tractatibus quidam pervertere et

Dei antistites posse videatur, sic in his ad quos scribit ejus horrorem ingenerans, ut ad officium facilius redeant, et ab ea caveant.

^d Sic etiam Sozomenus, et Theodoretus. Galli itaque, ac Venetenses episcopi Auxentium detulerant velut præcipuum ejus hæresis fomitem, ac malorum, quæ simplicioribus episcopis ingerebantur, consiliorum auctorem; eumque a se ob eam causam dampnatum fuisse perscripserunt. Cur vero? nempe ut ea sententia ab apostolica sede, unde fons communionis oritur, rata haberetur, ac promulgaretur ubique: hæc enim ejus, quam Romani pontifices synodalibus definitionibus adjiciebant, sententiæ vis erat, ne quis scilicet, veritatis inimicus ex eorum silentio sese excusare præsumeret, quin pareret, ut ait Leo M. epist. 107, n. 1. Hæc vero contigisse verisimile est, postquam Hilarius et Eusebius Vercellensis cum eo hæretico Mediolani congressi sunt, publicatusque est Hilarii ejusdem contra illum encyclicus libellus. Damnatum fatetur omnes; at hoc ex hisce litteris minime aperte constat, quod scriptæ duntaxat illæ sunt ad eos, qui nutare videbantur episcopos, in officio continendos; acta vero synodi, unde hoc demonstrari poterat, perierunt.

^e Episcopus scilicet: sic Paulus I ad Timoth., cap. xiii, et ad Tit., cap. i.

violare tentaverunt. Sed et in ipso exordio ab iisdem A ipsis, qui hoc apud Ariminum retrahere cogebantur, emendatum hactenus est, ut subreptum sibi alia disputatione faterentur, idcirco quod non intellexissent patrum sententiam apud Nicæam formatam esse a contrarium. b Neque enim præjudicium aliquod nasci potuit ex numero eorum, qui apud Ariminum convenerunt: cum constet, neque Romanum episcopum, cuius ante omnes fuit expetenda sententia, neque Vicentium, qui tot annos sacerdotium illibate servavit, neque alios huiusmodi statuti consensum aliquem commodasse: cum præsertim, ut diximus, iidem ipsi, qui per impressionem succubuisse videbantur, iidem consilio meliore displicere sibi fuerint protestati.

Unde advertit sinceritas vestra hanc solam fidem, B quæ apud Nicæam Apostolorum auctoritate fundata est, perpetua firmitate esse retinendam; hac nobiscum Orientales, qui se catholicos recognoscunt, Occidentalesque gloriari: non longe autem fieri posse credimus, ut qui secus sentiunt, c licet hoc ipso conatu a nostra communione exui possint, plebesque eorum erroribus liberatæ respirent. Quæmadmodum enim poterunt corrigere errata populorum, si ipsos error obderit d? Concinat ergo cum omnibus Dei sacerdotibus et vestræ sententia charitatis: in qua vos fixos atque firmatos ut bene credimus, ita etiam nos vobiscum recte sentire debemus e reciprocis sanctitatis vestræ litteris approbare.

Ego Sabinus f diaconus Mediolanensis legatus de authentico dedi.

a Valesius contrariam. Vallicellanus codex; Idcirco quod non intellexissent, Patrum sententiam apud Nicæam formatam esse contrariam.

b Hoc celebri loco recenter etiam usus est vir clar. Jo. Baptista Bartolus in Patavina universitate doctus, olim Canonum professor primarius, Feltrensis modo episcopus, apologia pro Honorio: nam cum alteram ad Sergium Honorii epistolam falsatam, corruptamque, alteram prorsus confictam argumentis gravissimis evicisset, hoc tandem Damasi, aliorumque pontificum testimonio conficit, nullam epistolis illis accedere auctoritatem posse ex sexta synodo, siquidem aliud esse ait synodi definitiones, aliud vero episcoporum in synodo congregatorum iudicium, illud scilicet, quod sive contra, sive præter apostolicæ sedis præcepta prolatus est. Sed sum vidisse præstabit cap. 23 et seqq.

c Theodoretus ἄλλα νοσοῦντας, quod longe ab ita latino sensu, quamquam hoc etiam ferri possit: sic Photius BB. p. 362 edit. Heschel. τὰ Ἀπολλωνίου νοσοῦντας. Cæterum locum corruptum fatentur omnes, et mancum. Valesius itaque ad Theodor. lib. II, cap. 22, sic illam supplet, ut qui secus sentiunt, licet hoc ipso conatu a nostra communione alieni sint, episcoporum nomine exui possint, plebesque, etc.

d Hieronymus adv. Lucif. Nam cum ideo episcopus in Ecclesia constituitur, ut populum coerceat ab errore, quantus error erit in populo, cum errat ille, qui docet.

e Lege debetis, Valesio auctore. Synodice eo consilio mittebantur, ut reliquorum per orbem episcoporum consensus exquiretetur, quo desinito dogmatis vis accederet indeclinabilis. Consensus ille apertis plerumque verbis potius consueverat: at petendi ratio,

EPISTOLÆ II FRAGMENTA.

SEU EXPOSITIO FIDEI IN SYNODO ROMANA SUB DAMASO PAPA EDITA ET TRANSMISSA IN ORIENTEM.

MONITUM.

Hæc duo fragmenta ad alias sub Damaso synodos pertinent, ut jam dixi. Id vidit etiam Constantius, æt. P. Josephus Mansi supplem. conc. tom. I, p. 234; sed una nobis non est earum synodorum tempus, supputandi ratio. Ille enim, quam ego omnium primam censeo, ac anno 369 congregatam puto, anno 372 collectam arbitratur cum Pagio. Deinde, quam ego duplicem, atque alteram anno 374, alteram anno 376 aut sequenti, ex duplici hoc fragmento statuo, ille unicam existimat, et hæc ipsa fragmenta ad eam spectare ait anno 377 congregatam. Sed quamquam maxima apud me sit, ut esse debet, viri doctissimi auctoritas, nihil tamen ex iis, quæ jam scripseram immutandum censeo. Nam cum Orientales, ad quos scriptæ a Romanis illis conciliis litteræ allatæ jam fuerant, diris illis ac turbulentis sub Valente temporibus, synodos suas cogere non potuissent, statim ac eo defuncto licuit, collegerunt sese anno scilicet 379 easque synodicas omnes legerunt in frequenti consensu, definita in iis dogmata complexi sunt, atque ea, quæ necessaria visa sunt, ex iis excerpta ejus concilii actis inseruerunt (vid. cap. 14); atque hæc est ratio, cur eadem fragmenta, etsi diverso tempore scripta sunt, neque ego separanda duxerim.

FRAGMENTUM PRIMUM.

ITEM EX PARTE DECRETI.

I. Ea gratia, fratres, Jericho illa s, quæ figura est sæcularium voluptatum, conclamata concidit, nec

qua Damasus hoc loco utitur, ad Christianam humilitatem magis accedit. Sic Ancyra synodus anno 350 congregata, quocirca, ait, etiam atque etiam precamur, ven. domini et collega, ut lectis his litteris tum nobis traditam a majoribus fidem cordi esse, tum nos eadem vobiscum sentire et profiteri significetis. Constantinii itaque emendatio, et interpretatio non placet. Nuperus Vitæ Hieronymi scriptor Anconæ impressus, hæc ad Illyricos litteras missas a Damaso assertit anno 382 non aliam profecto ob causam, quam ut eas Hieronymo suo attribuat.

f Cum Sabinus hanc duntaxat epistolam alias ad Illyricos missam, Orientalibus attulerit, manifestum est ea, quæ sequuntur, fragmenta hæc ejus legatione posteriora esse.

D Mediolanensis Ecclesiæ Diaconus. Quesnellus adnot. ad Leon. epist. 14: Solemnissimum esse ait, ut cum Romani pontifices ad synodum, vel ad episcopos aliquos pro alienius momenti negotio scribebant, per aliquem ex suis ad hoc imprimis destinatum id facerent, non vero per alienum Clericum. Hoc igitur saltem exemplo refellitur.

g Hæc imitatur Ambrosius lib. v de Fid., cap. 4: Non æratis acies in bella produxit, nec ariete, cæterisque tormentorum machinis, sed tubarum septem sacerdotalium sono, murorum hostilium septa deposuit. Sic etiam Sixtus III Nestorianam hæresim Ephesino concilio eversam, ut urbem Hiericentianam arca circumducta, et tubis sacerdotalibus clangentibus collapsam, picturis, quæ nunc etiam supersunt, representavit in Liberiana basilica Ciampin. Vet. Monum. p. 75, tab. 45, p. 225.

resurgit; quia omnes uno ore unius virtutis, unius A majestatis, unius divinitatis, unius usæ dicimus divinitatem: ita ut inseparabilem potestatem, tres tamen asseramus esse personas, nec redire in se aut minui, ut plerique blasphemant, sed semper manere^a; nec potentia gradus quosdam ortusque tempora disparata; nec prolativum, ut generationem ei demas; nec imperfectum, ut ad personam aut Patris natura, aut divinitatis ei plenitudo defuerit; nec dissimilem opere Filium, nec dissimilem potestate, aut per universa dissimilem: nec subsistere aliunde, sed de Deo natum, nec falsum de Deo vero, sed Deum verum de Deo vero esse generatum, lumen verum de vero lumine; ne minutum aut diversum putetur: quod unigenitus habet splendorem lucis æternæ quia naturæ ordine neque sine splendore B lumen; neque splendor potest esse sine lumine: imaginem quoque Patris, ut eum qui viderit, viderit et Patrem. Eumdem redemptionis nostræ gratia processisse de Virgine; ut perfectus homo pro perfecto qui peccaverat homine nasceretur. Ergo, fratres, asseramus Dei Filium et perfectum hominem suscepisse^b Spiritum quoque sanctum^c increatum, atque unius majestatis, unius usæ, unius virtutis cum Deo Patre et Domino nostro Jesu Christo fateamur. Neque enim creaturæ dignus injuria est, qui emissus est ut crearet, sicut propheta sanctus astruxit dicens: *Emitte Spiritum tuum, et creabuntur*: deinde alius item posuit: *Spiritus divinus qui fecit me*: qui in operatione ac peccatorum remissione connectitur. Hæc est, fratres dilectissimi,

^a Hoc loco, atque his verbis expressam legis, damnatamque hæresim Marcello Ancyrano attributam, sed ejus intactum nomen, secus ac Basilius postulaverat: eum siquidem ille Damaso detulerat, ac si *Verbi appellationem prave acciperet, ac concederet Verbum quidem dictum fuisse unigenitum, ad usum, et ad tempus progrediens, sed rursus ad eum, unde prodiit, reversum*: atque iterum, alioque tempore Paulinum Antiochenum accusans, quod in Marcelli dogmata propenderet. *Scitis, ait, spem nostram everti Marcelli dogmate, quod neque Filium in propria hypostasi confiteatur, sed prolapsum esse, et rursus reversum ad eum ex quo processerat.* Sed vid. cap. 7.

^b Hoc deinde Apollinaristæ fassi sunt; sed veteratores pessimi hominem intelligebant, quem sibi finxerant, divina perfectione perfectum, Verbo scilicet animæ supplente vices. Hoc constat ex fide, quam Vitalis apud Epiphanium professus est, hæc. 77, n. 23. Damaso itaque cum hæc scriberet, nondum comperta fuerat hæc hæreticorum fraus: at ea fallacia palam facta fuerat, ut idem pontifex litteras ad Paulinum scripsit, quæ de eodem Vitali agunt. Vides igitur hoc fragmentum litteris illis antea esse.

^c Hæc conferas cum Basili epist. 242 et 243 uno eodemque tempore scriptis, ac per Dorotheum in Occidentem allatis, ac facile cognosces iis rescribi hoc eodem fragmento, ac ad ea, quæ in iis referantur, Damasum, ac eam synodum intendisse animum.

^d Quorsum vero hæc? Intelligimus quo hæc tendant ab eodem Basilio, epist. 129. *Illam autem, ait ille, mihi visa est velut intacta esse materia, locumque litteris dare, si ipsos, Occidentales scilicet, adhortemur, ne sine judicio recipient communionem ex Oriente venientium; sed semel una parte electa, reliquos communicatorum testimonio admittant, nec cuilibet formulam scribenti, sub doctrinæ orthodoxæ obtentu as-*

serunt fides nostra; quam quisque sequitur, noster est particeps. Discolor corpus membra deformat. His nos communionem damus^d, quoniam (*f. qui nostram aut qui istam*) in omnibus sententiam probant. Absit ut fides pura variis coloribus adsuatur.

Illud præterea cavendum monemus, ne canonicus ordo in sacerdotum vel clericorum ordinationibus negligatur, aut prævaricatoribus ejus impartiat facile communio^e, ut de reliquis peccando incentiva tribuatur. Hæc igitur de nostro fuerant intimanda iudicio. Cæterum quod ad removendas vestrae dilectionis spectat injurias, nec frater noster Dorotheus presbyter explicare, omnia vivaciter prætermittit, nec nixus (*f. nisus*) nostri, ut ipse testis est, defuerunt^f.

FRAGMENTUM II.

ITEM EX PARTE DECRETI.

Illud sane miramur, quod quidam inter nostros^g dicantur, qui licet de Trinitate piam intelligentiam habere videantur, de sacramento tamen salutis nostræ ignorantes virtutes Scripturasque, et recta non sentiant. Asserunt enim dicere, Dominum ac Salvatorem nostrum ex Maria Virgine imperfectum, id est, sine sensu hominem suscepisse. Heu! quanta erit Arianorum in tali sensu vicinitas! Illi imperfectam divinitatem in Dei filio dicunt: isti imperfectam humanitatem in hominis filio mentiuntur. Quod si utique imperfectus homo susceptus est, imperfectum Dei munus^h est, imperfecta nostra salus; quia non

C *sentiantur.* Hæc vero scribebat ille anno 373, cum de Dorotheo Romam iterum mittendo ageretur.

^e Quod Orientales attulerant, ab Occidentalibus merito referunt: ea enim per Orientem canonum violatio hoc in negotio fuerat, ut earum partium episcopi ab Occidentalibus vicissim jure merito reprehendi possent.

^f Vide, si lubet, cap. 9. Quid Occidentales consilii ceperint, quo Orientalibus opem ferrent, obscurum est. Tillemontius putat censuisse illos, ut præcipui aliquod episcopi a se mitterentur in Orientem, atque hoc jure conjicit ex epistola ii Aquileiensis concilii, qua Occidentales aiunt publicis tumultibus se deturbatos, quominus meditatam iter effectui darent (*Vit. Ambros. art. 11*). Sed cum postrema hæc verba aperte probent, ni fallor, si quæ Orientalium rebus afferendi auxilii excogitata via est, illam potissimum acceptam ferri oportere Damasi consilio, nulla etiam est ratio, ob quam vir doctus eam laudem uni Ambrosio attribuat, ac temere pronuntiet, nullas videri fuisse Romani pontificis in ea deliberatione partes.

^g Basilius de Apollinario, epist. 265: *Qui magis nos afflicti, quod ex nobis ab initio esse videbatur. Nazianzenus etiam in iambico adversus eumdem carne; quid ais acerrime verbi patrone, cui graves sunt, qui secant Deitatem? Anabant vero sese, offerebantque plurimum Apollinaristæ de recta Trinitatis fide, quamquam Arianos, ut iis Nissenus exprobat in Antirretorio, hac etiam in parte impietate superarent.*

^h Hoc deinde argumento Patres omnes usi sunt: at Damasi locum videtur imitatus Ambrosius ad Sabinum: *confiteantur sicut in Dei forma nihil ei defuit divinæ naturæ, et plenitudinis, sic in illa forma hominis nihil ei defuisse, quod imperfectus homo judicaretur, qui ideo venit, ut totum hominem salvum faceret: neque enim decebat, ut qui perfectum opus in aliis consummaverant, hoc imperfectum in se esse pateretur*:

est totus homo salvatus. Et ubi erit illud dictum A Domini, *Venit filius hominis salvare quod perierat totum*? id est, in anima et in corpore, in sensu atque in tota substantia suæ naturæ. Si ergo totus homo perierat, necesse fuit ut id quod perierat, salvaretur. Si autem sine sensu salvatus est, jam contra Evangelii fidem invenietur non totum quod perierat esse salvatum: cum alio loco ipse Salvator dicat: *Trascimini mihi, quia totum hominem salvum feci* ^a. Quid quod ipsius principalis defecti et totius perditionis summa in hominis sensu consistit ^b; primum enim sensus hominis eligendi boni malique si non perisset, non moreretur. Quomodo ergo præsumeretur in finem salvari minime debuisse, quod ante omnes peccasse cognoscitur; nos autem, qui integros ac perfectos salvatos nos scimus, secundum catholicæ B Ecclesiæ professionem, perfectum Deum perfectum suscepisse hominem profitemur. Quapropter date operam, ut intelligentia sanæ doctrinæ etiam eorum sensus salventur, qui adhuc sensum salvatum esse non credunt.

ITEM EX PARTE DECRETI.

Non nobis quidquam suppetere facultatis, quatenus vobis nostra opera vel parvum refrigerium possint afferre: licet magnum ex hoc, beatissimi, solatium capiat, si integritatem fidei nostræ noscentes, in unum sensum vos congruere gloriemini; et satis atque abunde, ut convenit, præsumatis pro membris nos esse sollicitos. Ut enim Nicæni concilii fidem inviolabilem per omnia retinentes, sine C simulatione verborum aut sensu corrupto, nullo modo Spiritum sanctum separamus; sed perfectum in omnibus virtute, honore, majestate, deitate, cum Patre conveneramus et Filio: itaque etiam plenitudinem Dei Verbi, non prolativi, sed nati, neque in Patre remanentis, ut non sit, sed ex æterno in æternum subsistentem, perfectum, id est integrum hominem assumpsisse et salvasse confidimus.

Explicit hæc epistola, vel expositio synodi Romanæ habitæ sub Damaso papa, et transmissa ad Orientem; in qua omnis Orientalis Ecclesia, facta synodo apud Antiochiam, consona fide credentes, et omnes ita consentientes eidem superexpositæ fidei, singuli sua subscriptione confirmant.

^c Meletius episcopus Antiochenus consentio omnibus supra scriptis, ita credens et sentiens: et si quis præter hæc sentit, anathema sit.

Eusebius episcopus Samosatenus consentio omnibus supra scriptis, ita credens et sentiens: et si quis præter hæc sentit, anathema sit.

si enim aliquid ei defuit, non totum redemit; si non totum redemit, fessellit igitur, qui dixit, ideo se venisse, ut totum hominem salvum faceret. Epist. 46 ex BB. edit.

^a Vid. not. superiorem.

^b Apollinaristæ primo loco animam negarunt Deo: deinde concesserunt animam, sed quæ brutorum est, expertem scilicet rationis, et mentis: postremo mentem etiam concedere visi sunt, sed ea voce aliud nihil intelligebant, quam divinitatem mentis ipsius

A Pelagius episcopus Laudicenus consentio omnibus supra scriptis, ita sentiens et credens: et si quis præter hæc sentit, anathema sit.

Zenon episcopus Tyri ut supra credo et subscripsi. Eulogius episcopus Edessenus similiter credo et subscripsi.

Bematius de Mallo civitate similiter credo et subscripsi.

Diodorus episcopus de Tarso ut supra et subscripsi.

Similiter et alii cxxvi Orientales episcopi subscripserunt, quorum subscriptio in authenticum hodie in archivis Romanæ Ecclesiæ tenetur.

Explicit synodus Romana et Antiochensis.

EPISTOLA III.

DAMASI PAPÆ URBIS ROMÆ AD PAULINUM EPISCOPUM ANTIOCHENÆ CIVITATIS.

MONITUM.

Cur hanc ab altera Damasi ad Paulinum epistola, secus ac Holstenius, Quesnellus ac Coustantius fecerunt, ego disjunxerim, cum jam dixerim, iterum haud dicam. Holstenius tamen nihil ea de re statuit, sed ita edidit, ut illam in exemplari suo descriptam vidit: Quesnellus autem Holstenianum exemplar, quamquam perturbatum et confusum, pro lege habuit, atque omnium primus, utramque simul velut unam alteri conjunctam imprimendam censuit. Hanc vero, præter Holsteniani et sui codicis auctoritatem, potissimam rationem affert, quod cum Damasus fidem a se missam Paulino scribit, aliam prorsus quam quæ in eadem epistola continetur, indicare debuit, ab eadem scilicet epistola separatam: quam vero fidem hoc loco aliam intelligere possumus, præter illam, quæ eidem epistolæ immediate subnexa est? At quam levis hæc ratio sit, ipsa epistolæ lectio aperte probat: hæc enim cum ea dogmata exprimat, quibus a Vitali, ejusque grege subscribi jubet, ac proinde cum nihil illi profecto desit ad plenam Apollinarianæ hæresis, de qua tunc agebatur duntaxat, eversionem, nihil etiam opus est, ut aliam illi formulam adjunctam dicamus, quæ minime necessaria erat, ac præterea ab ea causa omnino aliena esse videbatur. Alium vero non quæram hujus sententiæ testem, quam ipsum Damasum, qui post expressas eadem ipsa epistola conditiones omnes, quibus Vitalis, alique recipi ad communionem poterant, postremo ait, ut qui huic epistolæ subscriberent absque aliqua ambiguitate, susciperentur: hinc enim constat apertissime, ni fallor, alias nullas, aut ab eo adjunctas, aut desideratas, præter illas, quas in eadem epistola enuntiaverat.

implentem vices. Damasianum igitur hoc fragmentum ad annum 376 aut ad sequentem pertinet: nam putidum hoc ac novissimum Apollinarii fragmentum, quod hoc loco destruitur, vix anno 375 audiri ceperat ac vulgari. Vide quæ dixi cap. 10 et 11.

^c Cur vero, non ut fieri in conciliis solet, *ὀπίσθαι* subscribunt? An quia agebatur de rebus a sede apostolica jam definitis? Ita prorsus mihi videtur.

Contuli etiam pro hac questione mss. codices, ac A duos cæteris antiquiores: alterum Dionysianæ collectionis concedente abbate tunc religiosissimo ac doctissimo, nunc S. R. E. cardinali pœnitentiario Besozio ex monasterio S. Crucis in agro Sessoriano, signat. n. 225; alterum in Vallicellana scriptum ætate Nicolai I, signat. A. V. Quæ vero ex iis deprehendi, duo sunt: primum, hanc de Vitali epistolam omnino solitariam esse, se junctam scilicet ab altera, quæ Damasi confessio dicitur: prior enim codex eam continet ex omnibus Damasi epistolis unicom, quam deinde Stricii ad Himerium decretalis sequitur; Vallicellanus vero codex primo refert ejusdem anathematismos sub hoc titulo: Confessio fidei catholicæ, quam papa Damasus misit ad Paulinum Antiochenum episcopum; alio deinde ac posteriori loco hanc, quæ de Vitali agit, epistolam recitat sub hac inscriptione: Incipit rescriptum Damasi papæ ad petitum Hieronymi ad Paulinum episcopum, atque alii hisce similes codices proferri possent. Alterum vero quod ex iisdem adverti, illud est, quod codex uterque auctior est, quam impressi libri, integra scilicet periodo illa, qua Dominicus homo, cujus Rufinus meminit, expressus est, ac deest in editis. Hos igitur ego codices, Isidorum præterea Mercatorem, Baronium, ac Sarazanum secutus sum, ac epistolam hanc ab ea, quæ Damasi confessio, seu regula fidei dicitur, separatam edidi: sed ad hoc me impulerunt præterea rationes aliæ, quas cum attulerim cap. 10 et 15, ubi de eorum scribendarum occasione, ac tempore agendi locus fuit, hic ego non repetam, aliquas præterea additurus in notis.

^a Nondum itaque Vitalis ad episcopatum erectus videri potest, cum Damasus hæc scriberet.

^b Hæc Quesnellus adnotat dissert. 14, n. 10, ac nescio quid inde conficit, quod nullius ponderis est, quidquid illud sit. Damasus enim in una eademque epistola, tum plurali, tum singulari numero se ipsum sæpe designare solet. Vide epistolam ad Acholum, et epistolam ad Orientales.

^c Chalcedonense concilium part. III, c. 1: Damasus Romanæ urbis episcopus, et justitiæ decus, literis ad Paulinum datis, dispensationis sacramenta patefecit, admonens ut his, quæ bene decreta sunt, si qui communionis suæ participes esse velint, consentiant.

^d Antiocheni illi scilicet, quibus regendis adnotus per Apollinarium fuerat. Vid. Sozom. lib. VI, cap. 25. Hic vero perpetuo fuerat Ecclesiæ spiritus, ut hæreticorum ac schismaticorum capita iterum complecteretur, si fratres ac fratres ab eo divulsos unitati ac fidei restituerint. Vid. Tertull. de Præscript. cap. 30, Cyprian. epist. 64, ad Antonian.

^e Huc forte respexit Orientalis sub Joanne Antiocheno synodus his verbis: Intelligimus vero eam (fidei Nicænæ expositionem) sicuti, qui ante nos fuerunt episcopi, in Occidente quidem Damasus, Innocentius, Ambrosius et alii, etc. Vid. Synod. adv. Traged. hæc. cap. 197. Utraque ergo pars, Catholici scilicet et Apollinariani ad Nicænum Symbolum provocabant: Catholici, ut Deum nobis similem, mente scilicet et anima præditum esse demonstrarent. Vid. Leon. Magn. epist. 134, Lugd. edit. Apollinarius autem, suum istum e cælo descendentem, et carne, ut et Verbo compositum, celestem hominem confirmaret. Vid. Ambros. inter testimonia Patrum allata a Leone Magno, epist. 134, Lugd. edit.; Nysseus, Ant. cap. 9, 10; Nazianzen. epist. ad Cled. n. 8 et 25.

^f Eusebius Vercellensis in epistola ad Antiochen-

EPISTOLA.

Dilectissimo Fratri Paulino Damasus.

Per filium meum Vitalem ^a ad te scripta direxeram ^b, tuæ voluntati et iudicio omnium derelinquens: et per Petronium presbyterum breviter indicaveram, me in articulo jam perfectionis ejus aliqua ex parte commotum. Unde ne aut tibi serpens resideret, et volentes forsitan Ecclesiæ copulari, tua cautio probanda differret, fidem misimus, non tam tibi, qui ejusdem fidei communionem sociaris, quam his, qui in ea subscribentem, tibi ^c, id est, nobis per te voluerint sociari, dilectissime frater.

Quapropter si supradictus filius meus Vitalis, et ^d ii qui cum eo sunt, tibi voluerint aggregari, primum debent in ea expositione fidei subscribere, quæ apud Nicæam ^e pia patrum voluntate firmata est. Deinde, quoniam nemo potest futuris vulneribus adhibere medicinam, ea hæresis eradicanda est, quæ postea in Oriente dicitur pullulasse, id est, contendens ipse sapientia, sermo filius Dei humanum suscepisse corpus, animam, sensum, id est, ^f integrum Adam, et, ut expressius dicam, totum veterem nostrum sine peccato hominem. Sicuti enim consistens eum humanum corpus suscepisse, non statim ei et humanas vitiorum adiungimus passiones: ita et dicentes eum suscepisse et hominis animam et sensum, non statim dicimus et cogitationum eum humanarum subjacuisse peccato ^g. Si qui autem dixerit, Verbum pro humano sensu in Domini carne versatum, hunc catholica Ecclesia anathematizat:

ses ex Alexandrina synodo ἀναλαβὼν πάντα ἀνευ ἁμαρτίας, οἷος ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνίσταται. Athanas. de Salut. adv. Chr. lib. II, cap. 10: Et animam et corpus, totumque primum Adamum didicimus secundum Adamum habuisse. Ita etiam cæteri Græci ac Latini Patres, quos asserere longum esset.

^h Hoc palmarium Apollinarii argumentum, Fabricius ex quodam Anglicano Græco codice, quod Apollinarii pseudoquæstiones, et Basilii responsiones continet, hæc profert: Si Christus mentem habuit hominis, etiam oblivione laboravit, et inscitia, et peccatum committere potuit.

Bas. Sane quidem, ni divinitati esset unitus. BB. Gr. tom. VIII, p. 101. Sed ipse Athanasius sibi ex hæreticis accepta hæc objicit: Si enim hanc (mentem) assumpsit, et principi nequitia subditus erit, et peccati expertus non erit: de Sal. adv. 2, cap. 3. Sed hæc leguntur in Dial. 6 advers. Apollinarianos Auct. Oper. Theodoret. tom. V, p. 588.

ⁱ Athanasius iterum cap. 6: Sed objicitis, Si omnia accepit, sane, et humanas cogitationes habuit; impossibile autem est humanis cogitationibus non inesse peccatum. Vid. etiam Petav. de Inc. lib. V, cap. 11 et 12. Cæterum, ut Nysseus respondit eleganter, nostras sordes in semetipso assumens, earum spurcissis non inquinatur, sed in se ipso sordes purificat. Lux enim in tenebris laetit, et tenebræ eam non comprehenderunt. Ant. cap. 26.

Hoc loco Vallicellanus codex n. 18 et codex S. Crucis post verbum peccato hæc habent, quibus impressos carere dixi: Si quid illud est, quod de homine Salvator noster suscipere timuit, non salvabit: aut si ita insuperabile malum fuit, quod ipse suscipere formidavit, quid ponit in homine, quem ipse condidit, et suscipere in suscepto homine vitavit? Itaque Dominicus homo rationabilis et intelligibilis, quod Græci dicunt (νοσπός), contendens. Hæc ratio Pa-

necnon ^a et eos, qui duos in Salvatore filios constituentur, id est, alium ante incarnationem, et alium post assumptionem carnis ex Virgine, et non eundem Dei filium et ante et postea constituentur. Quicumque huic epistolæ subscribere voluerit, ita tamen ut in ecclesiasticis canonibus, quos optime nosti, et in Nicæna fide ante subscripserit, hunc debetis absque aliqua ambiguitate suscipere. Non quod hæc ipsa, quæ nos scribimus, non potueris convertentium susceptioni proponere; sed quod tibi consensus noster liberum in suscipiendo tribuat exemplum ^b.

EPISTOLA IV.

CONFESSIO FIDEI CATHOLICÆ QUAM PAPA DAMASUS MISIT AD PAULINUM ANTIOCHENUM EPISCOPUM.

MONITUM.

Hæc altera est Damasi epistola ex iis quæ ad Paulinum Antiochenum exstant, cujus ab priori disjungendæ rationes jam attuli. Hoc tamen adnotare iterum placet, Theodoretum scilicet eam Græcè redditam Historiæ suæ attestasse, ac ab priori disjunctam retulisse lib. v, cap. 11. Cur vero non integram recitavit, si utramque Damasus sic junxerat, ut una alterius pars esset inseparabilis? An forte nihil ad Ecclesiæ historiam pertinere posse censuit, quæ de Vitalis nomine scripta fuerunt? Quis hoc ne suspicetur quidem? An potius huic parcendum esse duxit? At illius hæresim lib. v, cap. 4, minime dissimulat. Reliquum igitur est ut truncata jam et dissecta ad eum venerit. At cui bono hæc integræ epistolæ laceratio et corruptio? in tanta præsertim vicinitate temporis, et exemplarium copia? Ratum igitur, certumque sit, non unam in duas sectam partes, sed duas inter se disjunctas Damasi fuisse ad Paulinum epistolas. Cæterum hanc potissimum, de qua agimus, celebrem perpetuo fuisse, ac summo plausu exceptam colligimus ex Scripioribus, qui eam memorant, ac pro lege habent, Cælestino sci-

tribus familiaris est. Vid. Damasc. oper. tom. I, p. 228 et p. 240.

^a Hæc Arnobius ex priori ad Paulinum epistola accepta sic recitat: *Anathematizamus eos, qui duos in Salvatore filios constituentur, unum ante incarnationem, et alterum post assumptam carnem ex Virgine; et non eundem Dei filium, et antea et postea ipsum esse Christum verum Dei Filium, qui natus est ex Virgine, constituentur, hunc etiam respicit, ni fallor, Ambrosius de Incarn. cap. 6: Et illos condemnare debemus, qui non unum eundemque esse Filium Dei dicunt, et alium esse, qui ex Deo natus sit, alium qui sit generatus ex Virgine.* Hæc confersas cum anathematismo 6 alterius epistolæ ad eundem Paulinum; ac tecum reputa, an fieri possit, ut Damasus uno eodem scripto, rem ipsam iisdemque verbis repetat, quod tamen concedant necesse est, qui unquam ad Paulinum epistolam statuunt. Hinc Corberensis codex, Constantio teste, ut eam vitiosam repetitionem caveat, alterum anathematismum omisit secus ac Høstenianus, ac Quesnellianus.

^b Vallicell. cod. facultatem.

^c Hanc Trithemius de S. E. cap. 73, librum de Fide vocat, contra hæreticos.

^d Hoc apud Trithemium hujus dogmaticæ initium est, Quoniam post concilium Nicænum, atque ita

A licet et Vigilio, Ambrosio, antiquo auctore Sermon. de Tempor. 129, olim Augustiniano, nunc in appendix rejecto, tom. V, Sermon. 233, ubi ex rjus anathematismis plures recitantur, Arnobio Juniore, Isidoro in Codice canonum Ecclesiæ Hispanæ, Paulino Aquileiensi, Tricassino concilio, atque aliis deinceps; ex Græcis vero, ut recentiores præteream, præter Theodoretum, concilio Constantinopolitano, ut ego quidem puto, et Nazianzeno. Cum igitur ob eam causam sæpe transcriberetur, fieri non potuit, quin varia nunc sit mss. codicum lectio, sive casu, sive temere, ac pro cuiusque ingenio; cujus vel præter ea quæ ego observavi, non unum exemplum attulit Petrus Constantius ex codicibus, quos ille pro exquisita sua diligentia inspexit. Ejas itaque exemplar in hæc editione ego secutus sum, tum quod illud ad Græcum a Theodoro ad nos transmissum, tum vero ad Quesnellianum magis accedat, qui duo rvi sunt omnium, iudicio meo, fonti proximiores, ac facile ob eam causam puriores: si quis enim mss. codices consulere omnes velit ac referre, cum ingens eorum copia sit, vel improbum et non necessarium laborem sustineat necesse est, vel incertus iudicij sit, utrum ex iis eligat, quamquam Vallicellano codice aliquando usus sim, quod ille ad manus fuerat.

CONFESSIO FIDEI CATHOLICÆ ^e.

Post concilium Nicænum, ^d quod in urbe Roma concilium congregatum est a catholicis episcopis, addiderunt de Spiritu sancto. Et quia postea is error inolevit, ut quidam ore sacrilego auderent dicere Spiritum Sanctum factum esse per Filium ^e.

I. Anathematizamus eos, qui non tota libertate proclamant, cum Patre et Filio unius potestatis esse atque substantiæ.

II. Anathematizamus quoque eos, qui Sabellii sequuntur errorem ^f, eundem dicentes Patrem esse, quem Filium.

etiam apud Theodoretum legitur: eaque lectio mihi verior videtur: ea enim quæ in aliis impressio ac mss. codicibus præmittuntur, exordium potius capiunt ab exscriptoribus adjectum; siquidem hoc ipsum Romanum concilium, quod anno 380 convocatum dixi, illud ipsum est Vigilio teste, quod Nicæno concilio addidit ea, quæ minus plene, ut Nazianzenus ait in 2 ad Cledon., dicta fuerant, et ad Spiritum sanctum attinent: in anteaactis enim sub Damaso conciliis, ea que de sancto eodem Spiritu enuntiata sunt, nec adeo præcisa, et plena, et hæc sunt, nec anathematismos adversus singulas omnes Pneumatomachorum blasphemias adjectos habent.

^e Hæc Eunomii in Apologetico a Fabricio B. Græc. tom. VIII, pag. 297, primum edito verba: *Jussu quidem Patris, operatione autem Filii factum.* Huc spectat locus Simonis Constantinopolitani apud Allat. contr. Hottinger. pag. 503: *Litteris ad Paulinum Antiochenum datis scribit Damasus additionem synodali decreto factam in S. Nicæno Symbolo ad convellendam eorum blasphemiam qui asserbant Filium quoque Patrem esse.*

^f Nullos reipsa tunc temporis Sabellianos fuisse legimus, multos autem calumnia et opinione ad Orientalibus sic dictos scimus; qua de re quebatur Faustinus presbyter in libello Fidei, quem in Co-

III. Anathematizamus Arium, atque Eunonium, A qui pari impietate, licet sermone dissimili Filium et Spiritum sanctum asserunt esse creaturas.

IV. Anathematizamus Macedonianos ^a, qui de Ariti stirpe venientes non perfidiam mutavere, sed nomen.

V. Anathematizamus Photinum, qui Hebionis hæresim *instaurans* ^b, Dominum Jesum Christum tantum ex Maria constitetur,

VI. Anathematizamus eos, qui duos Filios ^c asserunt, unum ante sæcula, et alterum post assumptionem carnis ex Virgine.

dice canonum Quesnelliano legimus, cap. 38, ac Gregorius ille, cujus est Orat. 49 inter Nazianzeni Opera. Ob eam quoque causam Paulinum Antiochenum, ejusque asseclas, ac omnes pene Occidentales ob reticentiam trium hypostaseon, vulgo traductos fuisse constat. Hanc igitur calumniam hoc promulgato anathemate Damasus forte destructum ivit, quæ etiam fuit ratio, cur Athanasius, alique Alexandrinæ synodi Patres decreverint, ut anathemate *inureretur Sabellii stoliditas: quod si ita fiat, omnis apud omnes cessabit suspicio.*

^a Ante annum 380, quo hæc dogmatica promulgata est, *Macedonianorum* nomen nuspiam usurpatum legas: illi siquidem nondum ab Ecclesia, ad quam sub Liberio rediisse visi sunt, aperto rursus schismate recesserant, nec concilium Nicænum rursus repudiaverant, quod anno duntaxat 379 factum fuisse dixi cap. 15. Hi vero duplicis erant generis: alii enim recte de Filio sentiunt, prave vero de Spiritu sancto; alii vero utramque Arianam hæresim profitebantur. Posteriores igitur Damasus hoc loco respicit, quos ideo ab Ariana stirpe venientes, ut etiam Epiphanius vocat, et nomen, non perfidiam mutasse ait. Sed Epiphanius ipsum audiamus hæc. 74, n. 1: *Ab his Semiarianis et Orthodoxis monstrum quoddam bififormium hominum et semiferorum excitatum est; alii quippe, ab Ariana stirpe profecti, Filium non absolute creaturam esse definiunt, sed sine tempore esse genitum.... Sed a priore illa sententia quam Arius evomuit, nequaquam recedunt.... tum de Spiritu sancto contumeliose garrunt.* Utramque etiam Macedonianorum sectam distinguit Auctor in Dialogis a Garnerio iterum impressis in Auctario operum Theodoretii, in quibus illum aliter cum prioribus, aliter cum aliis disputantem legimus.

^b Hilarius de Trin. lib. vii, cap. 3 et 7: *Hebion, quod est Photinus.*

^c Hunc anathematismum Coelestinus recitat his verbis: *Anathematizamus eos, qui duos Filios Dei asserunt, alterum qui ex Patre ante sæcula est genitus, et alterum qui ex assumptione carnis natus est ex Virgine.* Apollinarius hanc sententiam per summam calumniam Catholicis affinxerat ob duas in Christo Jesu assertas naturas perfecte unitas, eoque prætextu abutebatur, ut per speciem adeo absurdæ opinionis hæresim suam corroboraret. Hoc liquet ex locis a Petavio allatis de Incarn. lib. vii, cap. 2, atque eam calumniam suis ipse auribus Damasus jactari audiverat, præsentè Acacio Beroeensi episcopo. Aiebat autem Apollinarius: *Si homini perfecto unius est perfectus Deus, duo utique, non unum essent.* Nyssen. Antir., cap. 35 et 39, et cap. 42: *Si homini copulatus est Deus perfectus, perfectus nempe perfectus, utique duo essent: alter quidem natura Filius Dei, alter adoptione.* Eam itaque a Catholicis calumniam hoc promulgato anathemate idem pontifex removendam censet, cujus deinde exemplum Nazianzenus aperte imitatus est in 1 ad Cleidon., hæc scribens: *Si quis duos Filios, alterum ex*

VII. Anathematizamus eos, qui pro hominis anima rationali, et intelligibili ^d, dicunt Dei Verbum in humana carne versatum, cum ipse Filius sit Verbum Dei, et non pro anima rationali, et intelligibili in suo corpore fuerit, sed nostram, id est intelligibilem sine peccato animam susceperit, atque salvaverit.

VIII. Anathematizamus eos, qui Verbum Filium Dei extensione, aut collectione, et a Patre separatum, insubstantivum, et finem habiturum esse contendunt.

IX. Eos quoque, qui de Ecclesiis ad Ecclesias migraverunt ^e tamdiu a communione nostra habe-

Deo, et Patre, alterum ex Matre, non autem unum, atque eundem induxerit, is ab ea quoque florum adoptione excidat, quæ recte creditibus promissa est. Et rursus in secunda ad eumdem Cleidon.: *Hoc quoque omnibus de nobis affirma, nos Dei Filium, qui ex Patre primum, ac deinde ex sancta Maria Virgine genitus est, in unum jungere, nec duos filios nominare, sed unum, et eundem in invisibili Deitate adorare, etc.* Hanc etiam ab Ecclesia catholica infamiam repellunt, Athanasius, Epiphanius, Ambrosius, cæterique eorum temporum Patres: atque hinc intelligimus, quanto studio vulgata illa ac recantata ab Apollinarianis fuerat. Ab Apollinario calumniam cum hæresi accepit, atque iterum produxit adversus Catholicos Eulyches, delirus senex, et qui ab illo deinceps orti sunt Monophysitæ, Monothelitæ, ac si quis alius ex virulenta radice surculus infecit Ecclesiam. Quamobrem Marcianus imperator, scribens ad monachos Alexandrinos profitebitur *εἶναί τε Θεόν καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν, οὐκ ἄλλον καὶ ἄλλον, μὴ γίνετο, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν. Τοῦς δὲ λέγοντας ἢ εἰπόντας δύο Θεοὺς ἢ δύο πρόσωπα, καὶ ἡμῖς ὡς θεομάχους βδελυσσόμεθα, καὶ ἀναθεματίζομεν.* Græcam illam epistolam, cujus major pars fugerat diligentiam summorum virorum, quibus collectionem conciliorum debemus, integram profero inferius ex Othoboniano cod. 29, fol. 415, super cum reliquis in Vaticanam translato, beneficio sanctissimi pontificis Benedicti XIV, sacris litteris juvenandis et illustrandis nati. Ex eodem cod. excerptum est alterius etiam epistolæ initium, ad Macarium scilicet episcopum et Sinaitas monachos, quod in eadem collectione deest. Vid. tom. IV, Ven. edit. p. 1752 et 1793.

^d Damasi anathematismo rescissum, ac perfossum, captiosum fidei libellum Romæ a Vitali oblatum, omnesque qui in fraudulenta expositione perstarent, ab Ecclesia eodem tempore alienos factos scribit Nazianzenus in 2 ad Cleidon. Sed utrum ille hunc locum designet, an alterum huic similem in priori ad Paulinum Epistola expressum, vide ad annum 375.

^e Hunc, atque huic proximum anathematismum, quod a suo codice abessent, Quesnellus Damaso affectos putat fraude et dolo malo Paulini Antiocheni, ut illo æmulum in episcopatu Meletium superare posset. At, oh! præceps et viro rigidioris disciplinæ vindice indignum prorsus iudicium! fraudem illam scilicet minime offecit Theodoretus, cum eosdem anathematismos retinuit, quamquam Meletium ipsum, ac ejus successorem tanti fecerit, ut omnes caplet, qua certas, qua dubias utrumque laudandi vias, qui præterea, ab eo, quo res agantur tempore, non ita distat, quin facile ludum videre, deprehendere, et attricare posset, si vellet, ut hac Quesnellus gloria tot sæculis posterior integra frueretur. Cæterum si hæc dogmatica scripta et promulgata est ab ea Romana synodo, quæ initam jam Meletium inter et Paulinum concordiam confirma-

mus alienos, quamdiu ad eas civitates redierint, in quibus primum sunt constituti. Quod si alius alio transmigrante in locum viventis est ordinatus, tandem vacet sacerdotis dignitate, qui suam deseruit civitatem, quamdiu successor ejus quiescat in pace.

X. Si quis non dixerit semper Filium et semper Spiritum sanctum esse, anathema sit.

XI. Si quis non dixerit Filium natum de Patre, id est de divina substantia ipsius, anathema sit.

XII. Si quis non dixerit Verbum Domini Filium Dei Deum, sicut Deum Patrem ejus, et omnia posse, et omnia nosse et Patri æqualem, anathema sit.

XIII. Si quis dixerit, quod in carne constitutus

verat, ut mihi cap. 15, visum est, jam vides, quo hæc Quesnelli somnia recidunt. Nam nec anathematismi illi falsi, aut suspecti videri poterunt, sed pro constanti suo in rem ecclesiasticam studio a Damaso adjecti, ut collapsam, Athanasio teste, aliisque, per Orientem in eo capite disciplinam restitueret, ac postremo hinc facile colliges, quam iniquo erga episcopum illum optime de religione meritum, sed apostolicæ sedis observantissimum, et exulcerato animo scriptor ille damnatæ memoriæ fuerit.

* Gelasius hoc caput recitat inter testimonia Patrum de duab. Natur. his verbis: *Si quis dixerit, quia in passione crucis dolorem pertulit Filius Dei Deus, et non caro cum anima, quam induta est servi formam, quam sibi met assumpsit, sicut Scriptura dicit, anathema sit.* Theodoretus hoc idem caput iterum repetit Dial. 3, cujus loci verba, quam quæ in Historia recitat, ad Latinum Damasi exemplum magis accedere Valesius observat, ac tertio in epist. 144. ad Milit.: *Ἀκουσάτωσαν καὶ τοῦ πολυθροῦλου Δαμάσου τοῦ τῆς Ρώμης ἐπισκόπου βωδόντος: ἕ τις εἶποι ὅτι ἐν τῷ σταυρῷ πόνου ὑπέμεινεν ἡ θεότης. καὶ οὐχὶ τὸ σῶμα μετὰ τῆς ψυχῆς. τοῦ δούλου μορῆ, ἢν τελείαν ἀνάλαβεν, ἀνάθημα ἔστω.*

Vallicellanus codex, num. 18, sic videtur corrigere: *Si quis dixerit, quod in passione crucis dolorem sustinebat Filius Dei Deus, et non caro cum anima, quam induerat in forma servi, quam sibi acceperat.* Cæterum vester Nicæno etiam Symbolo confirmatus Christianorum sermo hic fuerat: *Deum nostri causa passum, crucifixum, mortuum*: eo etiam Patres omnium vivente Damaso, tum deinceps usi sunt, quos Petavius colligit de Incarn. lib. iv, cap. 15, 16. Si itaque illud hominum genus, qui nuper vexarunt, et adhuc occulte vexant Ecclesiam vixisset atate Damasi; collectis inconditis, undequaque vocibus inelamasset, Romanum pontificem fidem destruere. Samsateni et Photini impietatem asserere, ac Nestorianæ heresi præcludere; at nec Damasus Patres illos pro hæreticis habuit, nec illi dicam dixerunt Damaso, quin potius ob eam causam laudarunt. Hinc vero intelligis, sententiam quamquam catholico sensu veras, habita tamen temporum, ac eorum, a quibus proferruntur ratione, nedum posse, sed etiam proscribi ab Ecclesia oportere, ne error, qui, ut ait Irenæus, lib. 1, in præfat., secundum semetipsum non ostenditur, ac subdole adornatus, vertiorem se ipsum præstat, rudiores decipiat exteriori phantasmate. Arius enim et Apollinarius eo dicto abutebantur, ac divinitatem ipsam perperam obnoxiam blasphemaverant, prior ut Filium Patre minorem, ac creaturam esse confiterent Hilari de Trin., lib. x, cap. 9, alter ut illud suum *Carnis et Verbi temperamentum* astrueret, ut ex Nyseno in Antirretico, aliisque Trustra referendis constat.

† Hoc videtur haud casu dictum. Apollinarius enim audire non poterat, quod Dominus noster Jesus pro no-

† filius Dei, cum esset in terra, in cœlis cum Patre non erat, anathema sit.

‡ XIV. Si quis dixerit quod in passione crucis a dolorem sustinebat Filius Dei Deus, et non caro cum anima, qua induerat formam servi, quam sibi acceperat, sicut ait Scriptura, anathema sit.

§ XV. Si quis non dixerit quod in carne, quam assumpsit, sedet a dexteram Patris, in qua venturus est judicare vivos et mortuos, anathema sit.

¶ XVI. Si quis non dixerit Spiritum sanctum de Patre esse vere, ac proprie, sicut Filius de divina substantia, et Deum verum, anathema sit d.

‡ XVII. Si quis non dixerit omnia posse Spiritum

B *bis servitatem susceperit in latius corporis susceptione, quia scilicet Verbum et Carnem unius esse substantiæ assererat.* Ambros., epist. 46 ad Sabin.

¶ Hunc anathematismum alii licet verbis repetit Nazianzenus in 1 ad Cled.: *Si quis sanctum Carnem, nudam depositam esse, nudamque ac corpore vacuam Divinitatem esse, non autem cum assumpta parte, et esse, et venturam esse duxerit, præsentem illius gloriæ non cernat*; atque hanc duplicem ejus promulgandi causam affert, primam scilicet *ut suspicionem amoveat*, alteram vero, *ut errorem refellat*: fuerant siquidem nonnulli inter Catholicos, qui de humanæ naturæ in melius mutatione ita sentiebant magnifice, ut hominem posita mortalitate in Deum quodammodo absorptum existimare, ac naturarum discrimen post ascensionem tollere viderentur, atque inter eos Nazianzenus ipse, ac Nysenus, quorum dicta legi possunt apud Petav. de Incarn., lib. iii, cap. 4, et lib. x, cap. 1, ac Zaccagnium in præf. ad Antirr., cap. 21. Nysenum ab ea labe Zaccagnium egregie purgat, cap. 24. Nazianzenus vero se ipsum ab ea susceptione liberat; error vero, cui chorlam eo loco tendit, ac quem refellit, proprius Apollinarii fuerat, ac necessarium ejus hæresis consecrarium, que diuis in Christo naturas perpetuo inficiata est. Hinc ille primo Carnem Christi Domini et cœlo allatam dixit; eam deinde consubstantialem nostræ fassus etiam aliquando est, sed brutam, ac sensu vacuam. Cum primam sententiam asseruit, carnem illam peracto dispensationis mysterio in divinam, ex qua sumpta fuerat, reincidisse naturam docuit: cum alteram admisit, aut carnem illam depositam, aut in Dei conversam substantiam, nullamque ejus superfuisse figuram dixit. Hoc etiam commentum cum tota hæresi a magistro suo Apollinario Eutyche posteriori sæculo accepit. Vid. Harduin., oper. Select. de Sacram. altar., cap. 6 et 7, hæc egregie explicantem.

¶ Hunc Briennius apud Allatum contr. Hottinger., pag. 316, sic recitat: *Ἐἰ τις μὴ εἶποι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς εἶναι ἀληθῶς καὶ κυρίως, ὡς καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς θείας οὐσίας. καὶ Θεοῦ Θεὸν λόγον, ἀνάθημα.* Quod a Theodoro accepti, nam latina exemplaria loco *Deum Verbum* habent *Deum Verum*. Hic vero, ac sequentes anathematismi tres de sancto Spiritu, oppositi sunt impiis Pneumatomachorum thesibus, qui neque ex divina substantia, neque omnia posse, aut ubique esse, neque omnia cum Filio fecisse assererunt. Hinc Eunomius in Apologetico, cap. 25, apud Fab. BB. Græc., tom. VIII: *Tertio loco colitur, quia ordine et dignitate præstat aliis Unigeniti operibus, divinitate, et creandi potestate carens, sanctificandi autem, et docendi potestate abundans.* Vid. Athanasius, tom. I, pag. 794 et 881, edit. BB. ac Basilius de Spir. sanct., cap. 16, ac sequentibus, nec non Theodoretus, seu quisquis ille sit in Dialogis adversus Macedonianos singulas eas blasphemias exsufflans in Auctario.

sanctum, omnia nosse, et ubique esse, sicut Filium A et Patrem, anathema sit.

XVIII. Si quis dixerit Spiritum sanctum facturam, aut per Filium factum, anathema sit.

XIX. Si quis non dixerit omnia per Filium et Spiritum sanctum Patrem, fecisse, id est visibilia, invisibilia, anathema sit.

XX. Si quis non dixerit Patris, et Filii, et Spiritus sancti unam divinitatem, potestatem, majestatem, potentiam, unam gloriam, dominationem, unum regnum, atque unam voluntatem et veritatem, anathema sit^a.

XXI. Si quis tres personas non dixerit veras Patris, et Filii, et Spiritus sancti, æquales, semper viventes, omnia continentes visibilia, et invisibilia, omnia potentes, omnia judicantes, omnia vivificantes, omnia facientes, omnia quæ sunt salvanda, salvantes, anathema sit.

XXII. Si quis non dixerit adorandum Spiritum sanctum ab omni creatura, sicut Filium, et Patrem, anathema sit^b.

XXIII. Si quis de Patre et Filio bene senserit, de Spiritu autem sancto non recte habuerit, hæreticus est: quod omnes hæretici de Filio Dei, et Spiritu

^a Hujus anathematis Aristenus meminit apud Allat. contr. Hottling., pag. 504: Ὅσα πάντα ἀνεθεμάτισε τοὺς μὴ μετὰ πάσης παρρησίας κηρύττοντας αὐτὸ μετὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ μιᾶς ἑξουσίας, καὶ οὐσίας ὑπάρχειν. Eumotus enim nullam Filii et Spiritus sancti cum Patre potentiam, imperii, et essentie comparationem esse posse blasphemavit, quem ideo κατ' ὑπεροχὴν ἀπύχιστον οὐσίας καὶ δυνάμειως, καὶ ἑξουσίας asseruit. Ceterum quos hoc ac sequens caput præterea respiciant, dixi cap. 18.

^b Ille et sequens anathematismus alterum illud perstringit *Macedonianorum* genus, qui scilicet recte de Patre et Filio sentiebant, in sancto autem Spiritu a fide aberrabant, quorum haud exiguus erat numerus, ut ex Epiphania, Theodoro, Socrate, ac Sozomeno intelligimus, atque ex Athanasio op., t. I, p. 619. Hos etiam veluti ab alio *Macedonianorum* grege diversos, et separatos, ac non omnino mortuos et extinctos, blandis verbis alloquitur Nazianzenus or. 37, num. 28. At Damasus tandem eos anathematizandos ac pro hæreticis habendos statuit hoc loco, et a Catholicis separat, quibus cum fœderati, et commixti fuerant, quousque Valens per Orientem imperio potitus est, ut dixi cap. 15, qui de re videri etiam potest Basil. epist. 128. Hinc illos sequenti anno, ipso ad Constantinopolitanum i concilium vocati sunt, jam pro hæreticis habitos fuisse legimus apud Socr., lib. vii, cap. 7.

^c Alii codices, quia, quod magis placet; sive enim de Filio, sive de Spiritu sancto prave sentias, perinde est, atque utroque casu Ethnicus, et Judæus es, quia Trinitatem negas.

^d Postremum hoc caput obscurum et perplexum est transcriptorum incuria, aut ingenio: ego itaque tibi sisto quam ex Vallicellano codice exscripti lectionem nitidiorum, ac meliorem, nisi correctoris manum sapiat.

Quod si quis patiatur Deum Patrem dici, et Deum Filium ejus, et Deum Spiritum sanctum, deos dici, et non Deum, propter unam divinitatem et potentiam, quam credimus esse, et scimus Patris, et Filii, et Spiritus sancti, vel qui subtrahens Filium aut Spiritum sanctum ita ut solum existimet esse Deum Patrem, dici, aut credi, anathema sit. Nam pluraliter nomen deorum in angelis et sanctis hominibus a Deo esse positum, et donatum legimus: de Patre autem, et Filio, et Spiritu

sancto male sentientes, in perfidia Judæorum et Gentilium inveniuntur^e.

XXIV. Quod si quis patiatur, Deum Patrem dicens, et Deum Filium ejus, et Deum Spiritum sanctum, *Deos* dici, et non Deum propter unam divinitatem et potentiam, quam credimus esse, et scimus, Patris, et Filii, et Spiritus sancti: Deum, subtrahens autem Filium, aut Spiritum sanctum, ita solum existimet esse Deum Patrem, dici, aut credi unum Deum: anathema sit. Nomen namque deorum, et angelis, et sanctis omnibus a Deo est impositum, et donatum; de Patre autem, et Filio, et Spiritu sancto, propter unam æqualem divinitatem, non nomen deorum, sed Dei nobis ostenditur, atque indicatur: ut credamus, quia in Patre, et Filio, et Spiritu sancto solum baptizamur, et non in archangelorum nominibus, aut angelorum, quomodo Hæretici, aut Judæi, aut etiam Gentiles dementes faciunt. Hæc ergo est salus Christianorum, ut credentes Trinitati, id est Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in eam veram solamque unam divinitatem, et potentiam ac majestatem et substantiam eandem sine dubio credamus, ut æternam attingere mereamur ad vitam^d.

sancto propter unam et æqualem divinitatem, non nomen deorum, sed Dei nobis ostenditur, atque indicatur: et idcirco in solo nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti baptizamur, et non in archangelorum nominibus et angelorum, quomodo Hæretici et Judæi aut etiam Gentiles dementes. Hæc est ergo salus Christianorum, ut credentes Trinitati, id est Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in eam veram solamque unam divinitatem, et potentiam, majestatem, et substantiam sine dubio credamus. Porro constat ex Basil. epist. 131 et 169, ac ex Nazianz. or. 29 et 37. Catholicos ab Arianis tritheitarum voce traductos, quod unam in Trinitate divinitatem profiterentur; ac Socrates narrat Tripart. lib. x, cap. 8, eos, ut orthodoxos vituperarent intra portas, per plateas etiam, et porticus, ac mediam civitatem cantare, et resonare solitos. Ubi sunt qui dicant trina virtute unum. Hac etiam calumnia utuntur adversus recte sentientes Catholicos, recentes Ariani et Unitarii. Videatur Crelius inter epistolæ Lacrozianas, tom. I, pag. 94. *Fragmenta Græcæ epistolæ quæ desunt in actis Chalcedonensis concilii.*

Ἐξίκοψε δὲ καὶ τὴν Νεστορίου δυσθεΐαν. Hactenus Græcum exemplar: desunt verò, quæ hinc seduntur. Τὸ δὲ σπυρὸν σύμβολον τῶν τριῶν Πατέρων οἷον διὰ πάντων ἐφύλαξε μίτη μειώσει, μίτη προσθήκη βλαβέν καὶ οἰεται μὴ ἡ ἡμετέρα γαληνότης τὰ θεῖα ἡμῶν γράμματα, εἴ μὴ καὶ τὰ διατάγματα τὰ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἤδη προτεθέντα μεγαλοπόλει ἀρκεῖν εἰς τὸ πείσαι οὐκ οἶδ' ὅπως εἶτι καὶ νῦν ἀμφιβάλλοντας, ὅτι περ οὐδὲν κεκαυτοῦμαι τῇ ἀγιοτάτῃ Συνόδῳ καὶ καθολικῇ, καὶ μηδένα λοιπὸν ὑπολείπειν τὸν ἀμυσηθητὸντα τούτου χάριν, οὐδὲ γὰρ ἐνοήσῃ (sic) τὰ τοσοῦτον εἶναι νομίζομεν ὡς ἐντυχοντα τοσοῦτος δόγμασι σαφῶς οὕτως ἀπαγγέλλουσι τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, εἴτι τῇ αὐτῇ καὶ νῦν ἐπιμένει πλάνῃ. Εἰ δὲ ἄρα τινὲς εἴεν, ὅτι οὐκ ἠγνούμεθα τὸ τῆς ἐμφύτου ἡμῶν φιλονεικίας, μὴ ἀκολουθοῦντες σκοπῷ, βουλόμεθα πάλιν αὐτοὺς διὰ τῶν θεῶν ἡμῶν γραμμάτων πεισθίκα ἀκριβῶς, ὡς ἅπαντα τοῖς τῶν οἰσίων Πατέρων ἀκολουθήσασα διδάγματα ἡ ἀγιοτάτη καὶ καθολικῇ Συνόδῳ ἐτόπωσε, καὶ τὴν μὴ ἐντυχῶς ἀνεῖλε δυσθεΐαν, ἢ ὁ Διδάσκαλος εἶπετο, καὶ ἑτέροι τινὲς, οἱ μίτη τὰ Ἀπολλωνίου βιβλία ἀποκινήσαντες ἐγκατασπείραν τὸ πλῆθει, Προσηγορίας ἀγιοτάτων ὀρθόδοξων Πατέρων αὐτοὺς ἐπγράψαντες, ὥστε εἰς τὴν τῶν ἀπλουστέρων ἐπὶ τὸ ψεύδος ἐκάντροπο δῆσαι διανοικῶν· ἐθεβίωσαν δὲ τὸ τῶν τριῶν Πατέρων

EPISTOLA V.

DAMASI PAPÆ AD ACHOLIUM ET ALIOS MACEDONIÆ
EPISCOPOS.

*Maximi Cynici ordinatione damnata, Damasus Macedones hortatur, ut in synodo proxime Constantino-
poli celebranda dignus huic civitati præficiatur epi-
scopus; ac majorum adversus episcoporum transla-
tione statuta serventur.*

Dilectissimis Fratribus ^a Acholio Eurydico, Severo,
Uranio, Philippo et Johanni Damasus ^b.

Decursis litteris dilectionis vestræ, fratres charissimi, satis sum contristatus ^c; eo tempore, quo Deo præstante hæretici ierant abjecti ^d, nescio quos ex Ægypto venientes ^e in postulatione contra regulam ecclesiasticæ di-
ciplinæ alienum a nostra professione in Constantinopolitana civitate Cynicum ad sacerdotium vocare voluisse. Qui igitur is fuerit ardor animi, quam sæda præsumptio, scire non possumus. Hinc apparet, inquietos homines, cum multa præsumunt, quid agere debeant ignorare. Non legerant Apostolum scribentem: *Vir autem si comam nutriat, ignominia est illi.* Nesciebant philosophorum habitum non convenire ^f incessui christiano. Non audierant mouen-

τῶν ἐν Ναιάκῃ συνελθόντων σεπτὸν σύμβολον μηδὲν μίτε ἀφελούσα, μίτε προσθεῖσα. καθὼς βυκτιοβίαια. καὶ πιστεύουσα ἢ ἡμέτερα γαληνότης ἐκ νέας ἡλικίας φρονεῖ. Καὶ ἐν αὐτῷ διαμῖναι εὐχεται, πιστεύουσα τὸν Δεσπότην ἡμῶν καὶ Σωτῆρα Χριστὸν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν συναίδιον καὶ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δὲ ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐνηθροωπηκῆναι γενηθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς θεοτόκου παρθένου, εἶναι τε Θεὸν καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν, οὐκ ἄλλον καὶ ἄλλον, μὴ γένοιο. ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν οὐδενὶ τρόπῳ μεριζόμενον ἢ χωριζόμενον ἢ τρεπόμενον. Τοὺς δὲ λέγοντας ἢ ἐπόντας δύο Υἱούς. ἢ δύο πρόσωπα καὶ ἡμᾶς ὡς θεομάχους βδελυσσομίμια καὶ ἀναθεματίζομεν. Ταῦτα τοῖσιν καὶ αὐτοὶ κατακυριεύοντες, εἴ τινες ἀρεῖν ἐν ὑμῖν ἐστὶ τῷ ψυδαὶ κατεπιμένοντες. πρὸς τὴν ἀληθειαν ἐπαναδραμεῖν σπουδάζατε. τῶν ἀρεμίτων ἐαυτοὺς ἀφιστῶντες παρασυνέξω. ὥστε μὴ πρὸς τὸ τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἀπολείσαι. καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν νόμων ἐπιτιμῶν ὑπαχθῆναι. Ἐνωτίσατε δὲ ἅπαντες ἐαυτοὺς τοῖς τῆς ἀγνοίας καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων, ἧτις μία ὑπάρχει, καθ' ἃ καὶ οἱ εὐαγγελῆς ὅροι τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμᾶς διδάσκουσι. Τοῦτο γὰρ ποιούντες τῇ μὲν ἐαυτῶν ψυχῇ χαρισίσει σωτηρίαν. τῇ δὲ τῶν ὁσίων Δεσπότη Θεῷ τὰ ἀρισκοντα πράξετε, καὶ τῇ ἡμετέρῃ ἐαυτοὺς παρατιθέμενοι γαληνότητι τῆς παρ' αὐτῆς ἀπολαύσετε κδεμονίας. Διὰ τοῦτο καὶ Ἰωάννην, τὸν λαμπρότατον Δικουριωνα ἐκλεξάμενοι ἀπεστείλαμεν, δυνάμενον ἀκριβῶς τὰ περὶ τῆς ἁγίας πίστεως παραστῆσαι καὶ γὰρ τῇ τῶν ὁσίων Ἐπισκόπων οἰκουμένη καὶ καθολικῇ Συνόδῳ παρῆν, καὶ πάντα τὰ παρακολουθήσαντα σαφῶς ἐπίσταται. Ὅστε διὰ πάντων πληροφορηθέντας τοὺς ἐτι, ὅπερ οὐχ ὑπολαμβάνομεν, ἐνδιαζόντας. ὅψῃ ποτε πρὸς τῆν ἀληθῆ καὶ ἀμώμπτον πίστιν ἐπανέλθειν.

Ἀντίτυπον θεῶν γραμμάτων πεμφθέντων παρὰ τοῦ αὐτοῦ Μακαρίου Ἐπισκόπου καὶ Ἀρχιεπισκόπου καὶ λοιποῖς ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει Σινῶ εὐλαβεστάτοις Μοναχοῖς.

Ὅσα κατὰ τῆς εὐαγγελῆς θρησκείας καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς πολιτείας ἐπικινδύνως νεωτερίων Θεοδοσίου, οὐ ταῖς πρᾶξεσιν ἐὰν εὖροι τις τιμηρίαν, ἐάτω. οὐδένα μὲν λείπει πάντων τε καὶ τὴν ἡμετέραν εὐλάβειαν τὸ μέγιστον πῶν παρ' αὐτοῦ πλημμελημάτων. οὗτος γὰρ ἐλήλυθεν προλαβὼν, καθὼς αἱ θεῖαι παραγορεύουσι γραφαί, τὴν τοῦ Ἀντιχρίστου προσδοκιμήντη παρουσίαν, τὸ δὲ ἀλαθῆστορον εἶπεν, παρ' ἐκείνου πεμφθεῖς πολεμῆσαι τῇ ἁγίᾳ καὶ ὀρθοδόξῳ πίστι, εἰς.

A tem Apostolum, ne per philosophiam et inanem seductionem, quam diu crederant, spoliarentur sanæ fidei indumento. Quanta igitur hæc festinatio fuerit nescio, ut cum Christianis hic habitus displiceret, tam insolenter totum quod non decuerat ageretur? Sed quid aliud facere debuit improbitas hominum levissimorum, quam ut expulsi s Ecclesia, intra h parietes alienos ⁱ ambientem, quantum intelligi datur, inquietum hominem ordinarent? Sed hæc inimici intelliguntur esse commenta, qui hæreticis subministrat materiam detrahendi. Impletum est, quod Evangelicus sermo dixerat: *Omnis, inquit, plantatio, quod non plantaverit pater meus cælestis, eradicabitur.* Hoc est, quod sæpe dilectionem vestram commonui, ne fieret aliquid inconsiderate. Nescit sinceritas vestra, quod in sæcularibus bellis ibi major cura militum excubat, ubi hostis insistit? Si ergo nobis episcopalibus armis semper est resistendum, debemus sollicite agere, ne, quod Deus prohibeat, gregem Christi lupis rapacibus relinquamus. Philosophia sapientia sæcularis amica, est inimica fidei, venenum quoddam spei, bellum gravissimum charitatis. Qui ergo consensus templo Dei, et idolis? Quæ participatio Christo, et Belial?

^a Eos episcopus Basnagii ann. 380, num. 4, Ægyptios fuisse censuit: quod prorsus ridiculum, quid enim Acholio cum Ægyptiis? At Ambrosius ex illis aliquot, ni fallor, memorat in epistola ad Animum Acholii successorem. Vid. cap. 17.

^b Hæc et sequens epistola Damasi esse videntur ex earum numero, quas multas ad varios scripsisse Damasum Nicolaus I, epist. 8, testatur, quibus allabatur, ut Maximus Constantinopoli expelleretur. Has epistolas perisse dolebat Baron. ann. 380, num. 5 (Holsten.). Basnagii temeritatem quis igitur non mireretur Nicolaum de mendacis postulantis?

^c Hinc facile tempus colligas, quo Maximus illegitime ordinatus, ac scripta hæc epistola fuit. Neque enim ante Martium mensem, *Gratianus et Theodosio coss.*, cum scilicet promulgata ab eo est lex. *Cunctos populos*, de fid. cath. que illos *ætiosos* esse jussit, hæretici abjecti videri, ac d'ci poterant.

^d Eus Nazianzenus a Petro Alexandrino submissos asserit, cui Damasus hoc loco parit. Videtur vero Alexandrinus præsul consecrationem Constantinopolitani ad se pertinere existimasse. Eam profecto sibi vindicabat Theophilus, ac Dioscorus aliquando obtinuit Anatolio consecrato.

^e Constantius ex conjectura corrigat *sine postulatione*. Nazianzenus huc favet, qui *detulsum canem, in sede locatum ait, antequam gregi ac primoribus Ecclesie hoc indicassent.*

^f Assumpto ad imperium Joviano, philosophos pallium deposuiss, ac vulgarem habitum sumpsisse scribit Socrat., lib. III, cap. 23.

^g Nazianzenus: *Magistratum statim, multi exte-
rius confluunt etiam nolhi,*

Ob hoc fuerant nam scelus cuncti.

Quid multa? refrunt illico e templo pedem illud dolentes maxime ceptu irrita cessisse.

^h Nazianzenus: *In choraulæ sordidam ingressi domum: ac quosdam h ibentes sære de vulgi infim i, canem resecta præsul signum comæ. Pseudo-Itaici concilii epistola, intra privatas aedes Maximum ab Ordinatoribus secretum ait, quia Ariam basilicas tenebant.*

ⁱ Nazianzenus: *Haud vi, nec ligatum, nam canis ad animum quæque promptus et fervens erat.*

Sed fortasse dicturi sunt aliqui: Christianus erat. A Huic homini, qui in habitu ^a idoli incedit, numquam adscribendum nomen est Christiani: quia fieri non potest, ut qui hinc placere gentibus desiderat, ullum nobiscum consortium integræ fidei possit habere. Non immerito autem, qui ex Ægypto venerant, notati ab omnibus ^b discesserunt, errorem suum condemnantes: ut amputatis ejus postea capillis, qui non recte fuerat ordinatus, et jacturam capitis sustineret, et quod ambierat esse non possit. Recte igitur factum est, ut id quod male cœptum erat, auctoritate ^c publica destrueretur.

De cætero commoneo sanctitatem vestram, ut quia

^a Maximum intelligit philosophum Cynicum palliatum, et pallium vocat habitum idoli, forte quod dii gentium eo habitu pingerentur (*Holst.*). Cur Maximum in habitu idoli incedentem Damasus ait, hæc una est ratio, quia *Cynicus* fuerit. Eorum enim hominum genus aliud gestabat nihil, præter *τριβώνιον*, seu trium palliolum, ac interolam tunicam, unde seminudi fere; comam præterea alebant, et barbam, quoniam habitu Herculeus pingebatur, quem sibi patronum Cynici elegerant, ac imitandum proposuerant. Hoc ex Luciani Cynico discimus sic suam agente causam: *Ut autem de habitu dicas, quam illum non modo bonos, sed ipsos etiam deos decentem tu deinde derideas, simulacra deorum aspice utrum similiora videantur vobisne, an mihi: neque Græcorum modo, sed barbarorum etiam templa conveniens dispice, utrum capillati sint dii, et barbati, veluti ego, an sicut vos tonsi fingantur, pinganturque: verum etiam sine tunica pleurosque urime videbis.* Cap. 20, tom. III, Amstel. edit. Hinc de Diogene Ausonius:

Inventor primus Cynices Ego. Quæ ratio isthæc:
Alcites multo dicitur esse prior.

Alcida quondam fueram doctore secundus;
Nunc ego sum Cynices primus, et ille Deus.

Quæ est ratio, cur Nazianzenus eum laudet, or. 23, num. 3, quod in alieno habitu nostra profiteretur.

^b Constantius Damasum agere hoc loco putat de discessu ab Ecclesia, ubi prior comedie pars acta fuit, ac de accessu ad chioraulæ domum, ubi deinde ordinato Maximo confecta est: ac suum ordinatores episcopos errorem condemnasse ait, quod illum intonsum dimiserant in Ecclesia, nec inceptum facinus ad finem perduxerant. At quis error in iis fuit, si populi confluxus veniit, ne quod inceperant, perficere possent? Errorem itaque qui iis displicuit in eo collocandus, quod ausu temerario Ægyptii aliud nihil consecuti fuerant, quam ut cynicus, et coma ut Damasus ait, et spe frustratus esset, atque ut ii ab omnibus notati discredere in regia urbe: Nam, ob patratum scelus tantus dolor invasit Urbem, nemo ut tunc foret qui non fureret: eodem, quo Damasus, D sarca-mo Gregorius utitur.

Subitque Cinnos Sectio cultos diu;
Mauum laborem non breuem solvens brevi;
Ut factus autem pastor est canis improbus,
Ex opilione sit canis rursus (o grave
Probrum) canisque solus, et pulchro carens
Jani criue sacrum nec tamen moderans gregem.

^c Imperatoris scilicet tunc Thessalonica: positi, a quo

Rursum pulsus, ut foedus canis.

^d Socrates, lib. v. cap. 8, ac Sozomenus, lib. vii, hoc concilium a Theodosio convocatum scribunt, po-tquam Victor regiam urbem ingressus est, anno scilicet 380 exeunte; Theodoretus vero, lib. v. c. 6, statim ac imperium consecutus est. Hoc profecto magis videtur consentaneum veritati: neque enim tot episcopi inaeunte anno illo convocati, in Martio adesse

cognovi ^d dispositum esse Constantinopoli concilium fieri debere ^e, sinceritas vestra det operam, quemadmodum prædictæ civitatis episcopus eligatur, qui nullam habeat reprehensionem: ut Deo propitio cum integra ^f pax catholicorum sacerdotum fuerit confirmata, nullæ deinceps dissensiones in Ecclesia oriantur: ut præstante Deo, quod jam dudum optavimus, cum Catholicis sacerdotibus possit pax perpetua perdurare.

Illud præterea commoneo dilectionem vestram ^g, ne patiamini aliquem contra statuta majorum nostrorum de civitate alia ad aliam transduci, et deserere plebem sibi commissam: et ad alium populum per am-

Constantinopolim poterant, aut Damasus hæc scriberet, si non fuisset diu antea de futuro concilio certior factus.

^e Ad hoc concilium episcopos dumtaxat Orientales a Theodosio convocatos ait Theodoretus, lib. vii, c. 6 et 7. Cum itaque Acholius, cæterique sub eo episcopi Occidentalibus accenserentur, qui fieri potuit, ut Damasus illos ita moneat, quibus nullæ in ea lectione videbantur futuræ partes? Quid mihi visum sit, dixi cap. 17. Verum cum Acholius, cæterique Macedones episcopi presentes in eo fuerint, non improbo Papebrochii opinionem existimantem illum pro singulari sua sanctitate, ut cum suis adesset, præmaturatione a Theodosio monitum; sero autem accessisse, ut Damasi, qui ea de re scripserat, mandata expectaret. Baronius e contra illum post obitum Meletii vocatum putat, tunc scilicet, cum exorta de Antiochæno episcopatu contentio Orientales ipsos inter se distraxisset, atque in eam etiam sententiam Tillemontius, in Gregor. Nazianz., not. 43 propendit veluti Gregorii ipsius testimonio confirmatam hæc scribentis.

Ἐλλων, ἦθον ἑκπληρῆς καληρῆος
ὡς δὲ τι συνολοῦντος εὐρήνης σποσῆ
Αἰγύπτιοι τε, καὶ Μακεδόνες.

Verum obscurum est, ut Nazianzenus eo loco Macedones ex *improvisis* vocatos, an vero *ex improvisis* venisse velit, ac præter jam expectationem: hoc vero probabilius; siquidem tempus non patitur, ut Macedones, ac Ægyptii episcopi, si vocati post obitum Meletii fuerant, ac contentione inter Paulinum et Flavianum fervente, adesse ante ejusdem Gregorii dimissionem potuerint.

^f Quo hæc tendant dixi cap. 17.

^g Translationem episcoporum Nicæni concilii canone vetitam Romana quoque Ecclesia valde improbavit, nisi necessitas egeret, aut magna, et evidētissima utilitas suaderet. Unde Nicephorus Callixtus, et alii, qui exempla ejus anxie congresserunt, unicum Perigenem Romano episcopo probante translationem in Occidente reperiunt. In Oriente quoque id ægre permittebant Romani pontifices nisi ex causis gravissimis. Græci minus hac in re fuere religiosi, ut exempla a Nicephoro conquisita ostendunt (*Holsten.*). Non itaque hic locus adversus Gregorium scriptus, ut Baluzius alique suspicantur, sed adversus arbitrarías illas per Orientem de Ecclesia ad Ecclesiam migrationes, et ad promovendam ejus canonis observantiam. Cæterum si Gregorius nulli Ecclesie ut sæpe de se asserit, addictus, et alligatus unquam fuerat, a Damaso perstringi non potuit. Hoc tamen monito Macedones, et Ægyptii episcopi, cum ad concilium accesserunt, usi sunt, ut ejusdem Gregorii inthronizationem improbarent, sed ut ille ait: *Odio quidem non tam mei, vel ut in throno alium locarent, quam dolorem ut inurerent aliquem his, throno qui fixerant me in præsulis; saltem remotis hoc mihi interdum arbitris ipsi assererant.* De Vit. sua Ver. 155 et seq.

bitionem transire. Tunc enim contentiones oriuntur, tunc schismata graviora accipiunt; cum et illi qui amiserint sacerdotem, sine dolore animi esse non possunt, et illi qui alterius civitatis acceperint episcopum, etiamsi gaudeant, invidiosum sibi intelligunt fore, sub alieno se agere sacerdote.

EPISTOLA VI.

DAMASI PAPÆ AD ACHOLIUM THESSALONICENSEM
EPISCOPUM.

Rusticus Gratiani a Silentiarius commendatur, et confirmatur quod de Maximi ordinatione deque altero eligendo superiori epistola mandatur.

Dilectissimo fratri Acholio Damasus.

Ad meritum filii mei Rustici addi aliquid amplius non potest, domine frater honorabilis. Hic enim cum

A habeat prærogativam officii sui, quod Silentiarius sit filii nostri Gratiani augusti, huc accedit, quod gratiam b Dei Romæ consecutus est, ita ut vellet munitus ad illas partes missus venire. Hinc ergo in omnibus honorificentia tuæ commodo, quasi proprium pignus suscipere digneris: ut Deo propitio in peregrinatione constitutus intelligat se a consacerdotibus Dei et diligi et honorari.

c Ad litteras sanctitatis tuæ plene rescripti, non mihi placuisse quod nescio quem Maximum ex Ægypto venientes comatum, vel maxime cujus habitus, juxta Apostolum, ignominiosus esset, Constantino poli episcopum ordinare voluissent. Rectius igitur fecerit sanctitas tua, si dederit operam ut de cætero catholicus constituatur, cum quo nobis, Deo propitio, B possit pax perpetua perdurare.

EPISTOLA VII.

EPISCOPIS ORIENTEM REGENTIBUS DAMASUS.

Ἐπι τῇ Ἀποστολικῇ καθέδρᾳ τὴν ὀφειλομένην αἰδῶ ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἀπονέμει, ἑαυτοῖς τὸ πλεῖστον παρέχετε, υἱοὶ τιμώτατοι. Καὶ γὰρ εἰ τὰ μάλιστα ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος καθεζόμενος ἐδίδαξε πῶς προσέκει ἡμᾶς τοὺς ὀϊκίας ἰθύνειν, οὐς ἀνιδεξάμεθα, ὡς ὁμολογοῦμεν ἑαυτοὺς ἐλάττονας εἶναι τῆς τιμῆς. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο οἶψὲν δὴ ποτε τρόπῳ σπουδάζομεν, εἴ πως δυναθῆμεν πρὸς τὴν δόξαν τῆς μακαριότητος οὗτου παραγενέσθαι. Γινώσκετε τοίνυν ὅτι τὸν πάλαι Τιμόθειον τὸν βέβηλον, τὸν μαθητὴν Ἀπολλινάριου τοῦ αἰρετικοῦ, μετὰ τοῦ ἀσεβοῦς αὐτοῦ δόγματος καθελόμενος καὶ οὐδαμῶς πιστεύομεν αὐτοῦ τὰ λείψανα λόγῳ τοῦ λοιποῦ ἰσχύειν. Εἰ δ' ἔτι ἐκεῖνος ὁ ὄφις ὁ παλαιός, ἀπαξ καὶ δευτέρον καταδύχθεις πρὸς ἰδίαν τιμωρίαν ἀναξῆ, ὅστις ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει, ὡς σφῆλαι τοῖς ἑαυτοῦ θανατηφόροις φαρμάκοις τινὰς πίστους διαπειράζων οὐ παύεται, ταύτην ὡσπερ φθορὰν τινα ἐκκλίνει, ὡς ἄλλοις μεμνημένοι τῆς ἀποστολικῆς πίστεως, ταύτης μάλιστα ἥτις ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν πατέρων ἐγγράφως ἐξέτεθη, βεβαίως βαθμῶ ἰσχυρῶς τῇ πίστει ἀμετακίνητοι διαμείνατε, καὶ μὴ ματαιολογίας καὶ ἠφανισμένας ζητήσεις, μετὰ τοῦτο

Quod vestra charitas debitam sedi apostolicæ reverentiam tribuit, filii honoratissimi d, vobis ipsis quoque maximo sane honori est. Nam tametsi sancta Ecclesia, in qua sanctus Apostolus sedens non docuit quod pacto illius gubernacula, quæ suscepimus, tractanda sint, nobis e primæ partes deferuntur: tamen confitemur, nos illo dignitatis gradu longe inferiores esse. Verum ob hanc causam omnibus modis laboramus, uti ad gloriam beatitudinis ejus, si qua ratione possimus, tandem aliquando perveniamus. Sciatis velim, fratres, nos Timotheum illum profanum, Apollinaris hæretici discipulum, cum impio suo dogmate jampridem abdicasse; et ob eam causam credimus, reliquias ejus nihil in posterum momenti habituras. Quod si antiquus ille serpens, senel atque iterum ictus, ad suam ipsius pœnam augendam revixerit, et extra Ecclesiam ejectus, nonnullos etiamnum fideles suis mortiferis venenis, quibus eos tentare aggreditur, ad exitium trahere non cesset, vos hanc ejus astutiam velut pestem quamdam declinate, et recordamini sedulo tum fidei ab apostolis

a Qui ad vela excubabant, cum imperatores jus dicerent, aut legatos audirent. De horum officio est titulus in Cod. Theod.

b Baptismum scilicet, qua de re plura Holstenius in notis, ac ex antiquis inscriptionibus vir. clar. P. Edwardus Corsius ad not. Græcorum erudite illustratas dissert. 2.

c Alii etiam episcopis Damasus scripserat, ut vidimus: at hoc loco uni se Acholio scripsisse ait, quod is erat per Illyricum eorum caput.

d Quisquis hanc Damasi synodicam in Græcum sermonem transtulit, hoc loco lapsus mihi videtur, cum in vitiisum codicem incidisset; scripserat enim procul dubio Damasus: *Nobis plurimum tribuitis*, ut sensus, et orationis series postulat, ipse vero legit *Vobis* absque ullo sensu (Valesius). Ejus emendationem, ea quæ sequuntur, mihi profecto approbant et commendant. Hanc Damaso sententiam surripuit, et in fundum suum transtulit pseudo-Anacletus epist. 2, ex interpretatione Trip. Hist., cap. 15, lib. ix.

e Sic eam vocem τὰ μάλιστα Sigonius de Occid. Imp. ad ann. 382, num. 112, Mediol. edit., Latine

reddidit feliciter, et recte ut mihi videtur. Epiphanius et Christophorus ejus interpretationem onitunt, ac si nulla esset illius dictionis hoc loco vis. Sirmundus vero: *Etenim ut maxime in sancta Ecclesia, in qua sedens sanctus apostolus, docuit quomodo nobis tractanda sint gubernacula, quæ suscepimus: Valesius denique, cujus versionem Constantius sequitur: Et si enim maxime in sancta Ecclesia in qua sanctus apostolus sedens docuit, decet nos quodammodo clavum tenere, quem regendum suscepimus, etc.*: sed utrumque inconcinne, ni fallor, et procul a vero sensu. Quid igitur, si post τὰ μάλιστα subaudias ἔστιν? Hoc si feceris, illud τὰ μάλιστα aliud nihil exprimet, ni fallor, quam quod est τὸ πάντων μέγιστον, καὶ κυριώτατον; ac Sigonius et Sarazanius veram Damasi mentem, ac sententiam expressisse dix'ris, quam Veneta conciliorum collectio retinuit. Exemplum legas apud Pintarch. de Puer. Inst., par. ii. § 15, πάντων δὲ μάλιστα τὴν μνημὴν τῶν παιδῶν ἀσκήν, καὶ συνθίξεν. Sic apud Euseb. Hist. Eccl. οἱ μάλιστα τῆ καθόλου κρατοῦντες, Imperatores: cum Sarazanio nâque Sigonii interpretationem retinuit. In reliquis vid. cap. 23.

traditæ, tum hujus vel maxime quæ est in sanctis A Patribus in concilio Nicæno scriptis prodita: inque ea gradum firme defigentes, immobiles perstate: et ne posthac sustinete, ut vel clerici vestri, vel laici inanes sermones, quæstionesque obscuras audiant. Jam non semel formulam edidimus, ut qui se christianum profiteatur, illud teneat, quod ab apostolis traditum est; quippe divinitus Paulus sic loquitur: Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit. Nam Christus Filius Dei, Dominus noster, generi humano per passionem suam plenissimam salutem reddidit, ut totum hominem peccatis implicatum ab omni peccato liberaret. Hunc si quis aut imperfectam humanitatem, aut imperfectam divinitatem habuisse dixerit, spiritu diaboli completus, se filium gehennæ ostendit. Itaque quid est, cur B abdicacionem Timothei a me rursus requiratis, qui etiam hic judicio sedis apostolicæ, Petro quoque episcopo Alexandriæ præsentem, abdicatus est una cum magistro suo Apollinare, qui item in die iudicii debitas pœnas et supplicia persolvat. Quod si ille, qui veram spem in Christum una cum fidei confessione mutarit, velut spem quamdam salutis retinens, alios quosdam, qui sunt leviores, ad suam perducatur sententiam; sciant illi, se propterea cum duxerint Ecclesiæ canonis repugnare. Deus vos, filii

ὁπομείνατε ἀκούειν τοὺς κληρικούς ἢ τοὺς λαϊκούς ἡμῶν. ἦδη γὰρ ἀπᾶς τύπον ἐδώκαμεν, ἵνα ὁ γνώσκων ἑαυτὸν χριστιανὸν ἐκεῖνο φυλάττοι ὅπερ παρὰ τῶν ἀποστόλων παρεδόθη. λέγοντος τοῦ ἁγίου Παύλου, Εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὁ παρελάβετε. ἀνάθεμα ἔστω. Ὁ γὰρ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος ἡμῶν, τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦ ἰδίου πάθους ἡλιεριστάτην ἀπέδωκε τὴν σωτηρίαν, ἵνα ὅλον τὸν ἄνθρωπον ταῖς ἁμαρτίαις ἐνεχόμενον, πάσης ἁμαρτίας ἐλευθερώσῃ. τοῦτον εἴ τις ἦτοι ἀνθρωπότητος ἢ θεότητος ἕλαττον ἐσχηκέναι εἴποι, πνεύματος διαβόλου πεπληρωμένος, τῆς γενένης υἱὸν ἑαυτὸν ἀποδείκνυσι. Τί τοῖνυν πάλιν παρ' ἐμοῦ ζητεῖτε τὴν καθάρισιν Τιμοθέου, ὃς καὶ ἐνταῦθα κρίσει τῆς Ἀποστολικῆς καθέδρας. παρόντος καὶ Πέτρου τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρίων πόλεως καθήρηθη, ἅμα τῷ διδασκάλῳ αὐτοῦ Ἀπολλινάριῳ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τὰς οὐρανομένηας τιμωρίας καὶ βασάνους ὑπομένει. Εἰ δὲ τινος κουφοτέρους πείθει ἐκίνους ὡς τινὰ ἐλπίδα ἔχων, ὅστις τὴν ἀληθῆ ἐλπίδα τὴν εἰς Χριστὸν τῆ ὁμολογίᾳ μετέβαλε, μετὰ τούτου ὁμοίως ἀπολείται ὅστις δῆποτε βούληται τῷ κανόνι τῆς Ἐκκλησίας ἀντιπαλαίσει. Ὁ Θεὸς ὑμᾶς ὑγιαίνοντας διαφυλάττοι, υἱοὶ τιμωτάτοι.

eo similiter perituros, quod animum aliquando in- honoratissimi, servet incolumes.

EPISTOLA VIII.

DAMASI PAPAЕ AD HIERONYMUM.

Quid apud Hebræos sonet Hosanna, perspicue sibi explicari rogat.

Dilectissimo filio Hieronymo Damasus episcopus in Domino salutem. C

Commentaria cum legerem Græco Latinoque sermone in Evangeliorum interpretatione a nostris, id est a orthodoxis viris, olim ac nuper scripta de eo quod legitur: *Hosanna filio David*; non solum diversa, sed etiam contraria sibi met proferunt. Dilectionis tuæ est, ut ardenti illo strenuitatis ingenio, abscisis opinionibus, ambiguitatibusque suppositis, quid se habeat apud Hebræos, vivo sensu scribas ut et de hoc sicut et de multis, tibi curæ nostræ in Christo Jesu gratias referant.

EPISTOLA IX.

DAMASI PAPAЕ AD HIERONYMUM.

Quanta aviditate Hieronymi scripta lectitet. Cur non pari studio legat Lactantii libros. Ut subjectas quæstiones sibi Hieronymus paucis solvat. D

Dilectissimo filio Hieronymo Damasus.

Dormientem te, et longo jam tempore legentem

A Non deerant Damasi temporibus scripta hæreticorum, qui doctrina ingenioque abusi fuerant; at maluit ille ab eorum lectione cavere, secus ac nos, qui tam longe ab ejus sanctitate distamus, ac quibus turpiter sapient non hæreticorum tantum, sed ea ipsa impudicorum hominum scripta, quibus christiana religio ludibrio est, atque in iis legendis, ac laudandis eruditionis gloriolam captamus, quamquam eum pietatis ac fidei jactura conjunctam.

B De hoc Damasi loco expectamus quæ disseret

potius, quam scribentem, quæstionculis ad te missis excitare disposui: non quo et legere non debeas; hoc enim veluti quotidiano cibo alitur et pinguescit oratio: sed quod lectionis fructus sit iste, si scribas. Itaque quoniam et e heri tabellario ad me remisso, nulla te jam epistolas habere dixisti, exceptis his, quas aliquando in heremo dictaveras, quasque tota aviditate legi atque descripsi; et ultro pollicitus es te furtivis noctium operis aliquas, si vellem, posse dictare; libenter accipio ab offerente, quod rogare volueram, etiam si negasses. Neque vero ultimam puto digniorem disputationis nostræ confabulationem fore, quam si de Scripturis sermocinemur inter nos; id est, ut ego interrogem, tu respondeas. Quæ vita nihil puto in hac luce jucundius; quo animæ pabulo omnia mella superantur. *Quam dulcia*, inquit Propheta, *gutturimeo eloquia tua, super mel ori meo.* Nam cum ideo, ut ait præcipuus orator, homines a bestiis differamus, quod loqui possumus: qua laude dignus est, qui in ea re ceteros superat, in qua homines bestias antecellunt?

Accingere igitur, et mihi quæ subjecta sunt disere, servans utrobique moderamen, ut nec propo- sita solutionem desiderent, nec epistola brevitatem.

vir cl. P. Edouardus a S. Francisco Xaverio, a quo novam, atque omnium Lactantii operum accuratissimam editionem adornatam jam, ac n. r. i. f. i. e. illustratam scimus.

B Baronius cum in animum suum induisset epistolam hanc ab Hieronymo Hierosolymis acceptam fuisse, hinc legendum existimavit, quoniam *Etherio Tabellario*, quod et Marianus attribuit. Veram lectionem veterum codicum consensu acceptam non mutandam esse, et quæ in superiori capitulo asserimus,

Fateor quippe tibi, eos quos mihi jam pridem Lactantii dederas libros, ideo non libenter lego, quia et plurimæ epistolæ hujus usque ad mille spatia versuum tenduntur, et raro de nostro dogmate disputant: quo fit, ut et legenti fastidium generet longitudo; et si qua brevitas sunt, scholasticis magis sint apta, quam nobis, de metris, et regionum situ et philosophis disputantia.

I. Quid sibi vult quod in Genesi scriptum est: *Omnis qui occiderit Cain, septem vindictas exsolvet?*

II. Si omnia Deus fecit bona valde, quare Noe de mundis et immundis animalibus præcepit, cum immundum nihil bonum esse possit? et in Novo Testamento, post visionem, quæ Petro fuerat ostensa dicenti: *Absit Domine a me, quoniam commune et immundum numquam introivit in os meum, vox de cælo responderit: Quod Deus mundavit, tu commune*

III. Cur Deus loquitur ad Abraham, quod quarta progenie filii Israel essent de Ægypto reversuri, et postea Moyses scribit: *Quinta autem progenie exierunt filii Israel de terra Ægypti?* quod utique nisi exponatur, videtur esse contrarium.

IV. Cur Abraham fidei suæ signum in circumcisione suscepit?

V. Cur Isaac, vir justus et Deo charus, non illi cui voluit, sed cui noluit deceptus errore benedixit?

DE EXPLANATIONE FIDEI. ^a

Ex concilio urbis Romæ sub Damaso papa.

Dictum est: Prius agendum est de Spiritu septiformi, qui in Christo requiescit. Spiritus sapientiæ: *Christus Dei virtus et Dei sapientia.* Spiritus intellectus: *Intellectum dabo tibi, et instruam te in via, qua ingredieris.* Spiritus consilii: *et vocabitur nomen ejus magni consilii angelus.* Spiritus virtutis, ut supra dictum est: *Christus Dei virtus et Dei sapientia.* Spiritus scientiæ, propter eminentiam scientiæ Jesu Christi, ut ait Apostolus. Spiritus veritatis: *Ego vita, et veritas.* Spiritus timoris: *Initium sapientiæ timor Domini.*

Multiformis autem nominum Christi dispensatio est. Dominus, quia Christus; Verbum, quia Dei Filius, quia unigenitus ex Patre; homo, quia natus ex Virgine; sacerdos, quia se obtulit holocaustum; pastor quia custos; vermis, quia resurrexit; mons, quia fortis; via, quia rectus per ipsum ingressus in vitam;

et ipsa Hieronymi in epistolæ sequentis exordio verba demonstrant (*Constant. adnot. ad epistol. 16 et 17*). Sic etiam cl. Vallarsius, mss. omnium consensum afferens.

^a Vallicellanus cod. A.V. pag. 234: *Incipit concilium urbis Romæ sub Damaso papa, de explanatione fidei.*

^b Post hæc idem Vallicellanus codex sic proseguitur.

Item dictum est: *Nunc vere de Scripturis divinis agendum est, quid universalis catholica recipiat Ecclesia, et quid vitare debeat.*

Incipit ordo Veteris Testamenti: Genesis liber unus; Exodi liber unus, etc. Hunc cod. cum Scripturarum epistol. cap. memorat Baron. ad an. 69.

agnus, quia passus; lapis angularis, quia instructio; magister, quia ostensor vitæ; sol, quia illuminator; verus, quia a Patre; vita, quia creator; panis, quia caro; Samaritanus, quia custos et misericors; Christus, quia unctus; Jesus, quia salvator; Deus, quia ex Deo; angelus, quia nuntius; sponsus, quia mediator; vitis, quia sanguine ejus redempti sumus; leo, quia rex; petra, quia firmamentum; flos, quia electus; propheta, quia futura revelat. Spiritus enim sanctus non est Patris tantummodo, aut Filii tantummodo Spiritus; sed Patris et Filii Spiritus: scriptum est enim: *Si quis dilexerit mundum, non est spiritus Patris in illo.* Item scriptum est: *qui autem spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Nominato itaque Patre et Filio, intelligitur Spiritus sanctus: de quo ipse Filius in Evangelio dicit: *quia Spiritus sanctus a Patre procedit; et de meo accipiet et annuntiabit vobis* ^b.

Ex Baronio ad ann. 382, num. 19.

Post has omnes propheticas, et evangelicas, et apostolicas, quas superius deprompsimus Scripturas, quibus Ecclesia catholica per gratiam Dei fundata est, etiam intimandum putavimus, quod quamvis per orbem catholicæ diffusæ Ecclesiæ, quasi unus thalamus Christi sit, sancta tamen Romana Ecclesia nonnullis ^c synodicis constitutis, cæteris Ecclesiis prælata est: sed et evangelica voce Domini Salvatoris nostri primatum obtinuit ^d: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam; et tibi dabo claves regni cælorum; et quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata et in cælo: et quæcumque solveris super terram, erunt soluta et in cælo.* Addita ^e etiam est societas beatissimi Pauli apostoli, vasis electionis, qui non diverso ^f, sicuti hæretici garriunt, sed uno tempore, uno, eodemque die, gloriosa morte cum Petro in urbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans, coronatus est: et pariter supradictam Romanam Ecclesiam Christo Domino consecravit, aliisque omnibus ^g universo mundo sua presentia, et venerando triumpho prætulerunt.

Est ergo ^h prima Petri apostoli sedes Romana Ecclesia, non habens maculam, neque rugam, neque aliud hujusmodi.

^D Secunda autem sedes apud Alexandriam, beati

^c Quesnellianus codex in præfatione nullis synodicis decretis, sed evangelica voce prælata est, quod magis placet; sic etiam in decreto Gelasii de apocryphis Scripturis.

^d Quesnell. hæc addit: *ubi dixit beato Petro.*

^e Quesnell. *adhibita.*

^f Hæc omittit Quesnellianus codex, scribitque *qui uno die, unoque tempore glorioso morte, etc.* Gelasius vero ea habet, ut hic.

^g Quesnell. addit: *urbibus, quod minime necessarium.*

^h Quesnellianus codex: *Prima ergo sedes est celestis beneficio Romana Ecclesia, quam beatissimi apostoli Petrus atque Paulus suo martyrio dedicarunt, Gelasius vero, ut hic.*

Petri nomine a Marco ejus discipulo atque evangelista consecrata est ^a: ipseque in Ægyptum directus a Petro apostolo, verbum veritatis prædicavit, et gloriosum consummavit martyrium.

Tertia autem sedes est apud Antiochiam ^b beatissimi sui apostoli Petri, quæ habetur honorabilis, eo

^a Quesnell. : *Quia ipse in Ægypto primus verbum veritatis a Petro directus prædicavit.*

^b Quesnellus : *Item beati Petri habitatione venerabi-*

quod illam primitus, quam Romam venisset, habitaverit, et illic primum nomen Christianorum novellæ gentis exorditum est ^c.

Huc usque etiam Gelasius : Quesnellianus codex aliquod habet præterea de Hierosolymitana et Ephesiua sede.

lis. Gelasius vero : Petri nomine habetur honorabilis.
^c Apud Quesnellum rectius exortum.

CARMINA.

CARMEN PRIMUM.

^a *In laudem Davidis.*

Nunc Damasi monitis aures præbete benignas,
Sordibus depositis purgant penetralia cordis,
Curia cum renovant Christo servire parati.

Prophetam ^a Christi sanctum cognoscere debes :

Pastorem puerum multis e fratribus unum,

Angelus ex ovibus rapuit, regemque dicavit,

Organa qui sciret manibus componere solus,

^b Psallere per citharam populo cælestia regna.

Ingentem, clypeoque gravi, frustra que miuantem,

^c Impium, maledicum, phaleras ac tela gerentem,

Surdorum demens coleret qui templa deorum,

Maclavit saxo tereti, truncumque reliquit,

Judicioque Dei ingenti mox cæde peracta,

Monstravit populis, tulerat quæ ex hoste trophæa :

Nam Damasus ^d scit, Sancte, tuos Deus, ipse triumphos.

^a Baronius hæc præfatur ante hos versus : *Acceptis his S. Hieronymi lucubrationibus in Psalterium Davidis, Damasus laudem tanti regis atque prophetæ his cecinit versibus, quos reperimus in bibliotheca basilicæ Sancti Petri, codice 1 sancti Hieronymi, qui concinet expositionem ejus in Psalmos, habet eosdem codex Vaticanæ bibliothecæ, licet utrobique admodum depravati legantur.* Hæc ille. Quæ autem de Davide canit Damasus, habentur in sacris litteris Regum I, Idem Baronius : *Hieronymi versus, quos recinens ad S. Damasum misit, habent iidem codd. cum ejusmodi inscriptione.*

VERSUS DOMNI HIERONYMI PRESBYTERI.

Psallere qui docuit dulci modulamine sanctos
Noverat iste, decem legis qui verba dedisset,
Quot digitis cithara choi dis, totidemque dicavit
Nomina vel signum numerum Crux ipsa notaret.
Credere quid dubites ? virtus regit omnia Christi,
Qui varias juxxit uno sub carmine linguas ;
Ut pœudes, volucresque Deum cognoscere possint :
His sonus est fides, mentes qui mulcet amaras ;
Sic creatura prior tanto de munere gaudet,

^a Hinc suspicior sumendum esse initium hujus carminis, ac priores tres versiculos non huc pertinere, sed potius ad eos, qui in variis cod. mss. leguntur a Hieronymo ad Damasum cum suis in psalterium lucubrationibus : nam primo citra aliquod incommodum separari a cæteris possunt, qui in laudem Davidis scripti sunt ; quin potius nitor orationis id postulare videtur : deinde in Vat. cod. 4226, post priorem illum versiculum . *Nunc Damasi monitis, etc.*, hi sequuntur uno statim contextu, qui ex iisdem Hieronymi versibus sumpti sunt :

^a Hic sicut duplex annotationum series, ita et duplex adeas lectorem remittendi modus : Sarazani notas numeris, Merendæ litterulis designantibus.

CARMEN II.

De Christo.

Christe potens rerum, redeuntis conditor ævi,
Vox summi sensusque Dei, quem fundit ab alta
Mente Pater, tantique dedit consortia regni,
Impia tu nostræ domuisti crimina vitæ,
Passus corporea mundum vestire figura,
Affarique palam populos, hominemque fateri.
Quem Verbo inclusum Mariæ mox numine viso.
Virginci tumere sinus, inuuptaque Mater
Arcano obstupuit compleri viscera partu,
Auctorem paritura suum, mortalia corda
Artificem texere poli mundique, sub imo
Pectore, quo totum late complectitur Orbem.
Et qui non spatii terræ, non æquoris undis,
Nec capitur cælo, parvos ^a confluit in artus,
Quin et supplicii nomen nexusque subisti :
Ut nos surriperes letho, mortemque fugares

Offerat ut Domino salvet quos gratia vocis ;
Quisque silit veniat cupiens haurire fluenta :
Inveniet latices servant qui dulcia mella.

Oret pro nobis Beatitudo tua, beatissime Papa.

Penultimum versus : *Quisque silit, etc.* incisum vidi in antiquo libro marmoreo. pro fontibus, ante Ecclesiam S. Bartholomæi in Insula, caractere antiquo, ut Damasi tempore scriptus videatur. Exstant etiam plures S. Damasi ad S. Hieronymum et hujus ad illum epistolæ quas in hac nostra epistolarum S. Damasi collectione hic habes.

^a Antea legebatur *confluxit*; forte *confulsit* legendum a *confusio*, si non, et *confusit* a *confuso*, ut Lucretius lib. 1 :

Undique ponderibus solidis confluit ad imum.

Carmina tamen ipsa haberi cum Claudiani poematibus D reperi hoc titulo : *De Christo servatore*, apud quem verbum illud *confusit*, *confusit* legitur, et conjecturam meam confirmavit. Sed si forte non sunt Damasi versus toti, neque Claudiani certe erunt, cum a Christi nomine fuerit alienius, teste S. Augustino,

Quisque silit, veniat cupiens haurire fluenta,
Inveniet latices, servant qui dulcia mella,
Sordibus expositis purgant penetralia cordis
Cor quoque cum renovant Christo servire parati.

Quamobrem unum omnes antea eumdemque locum occupantes, confusi deinde, ac separati sunt.

^b Idem cod. *per cytharam populi.*

^c Ibid. *impia.* Scribendum *impium.*

^d Idem cod.

.....Scit, Sancte, tuos monstrare triumphos.